

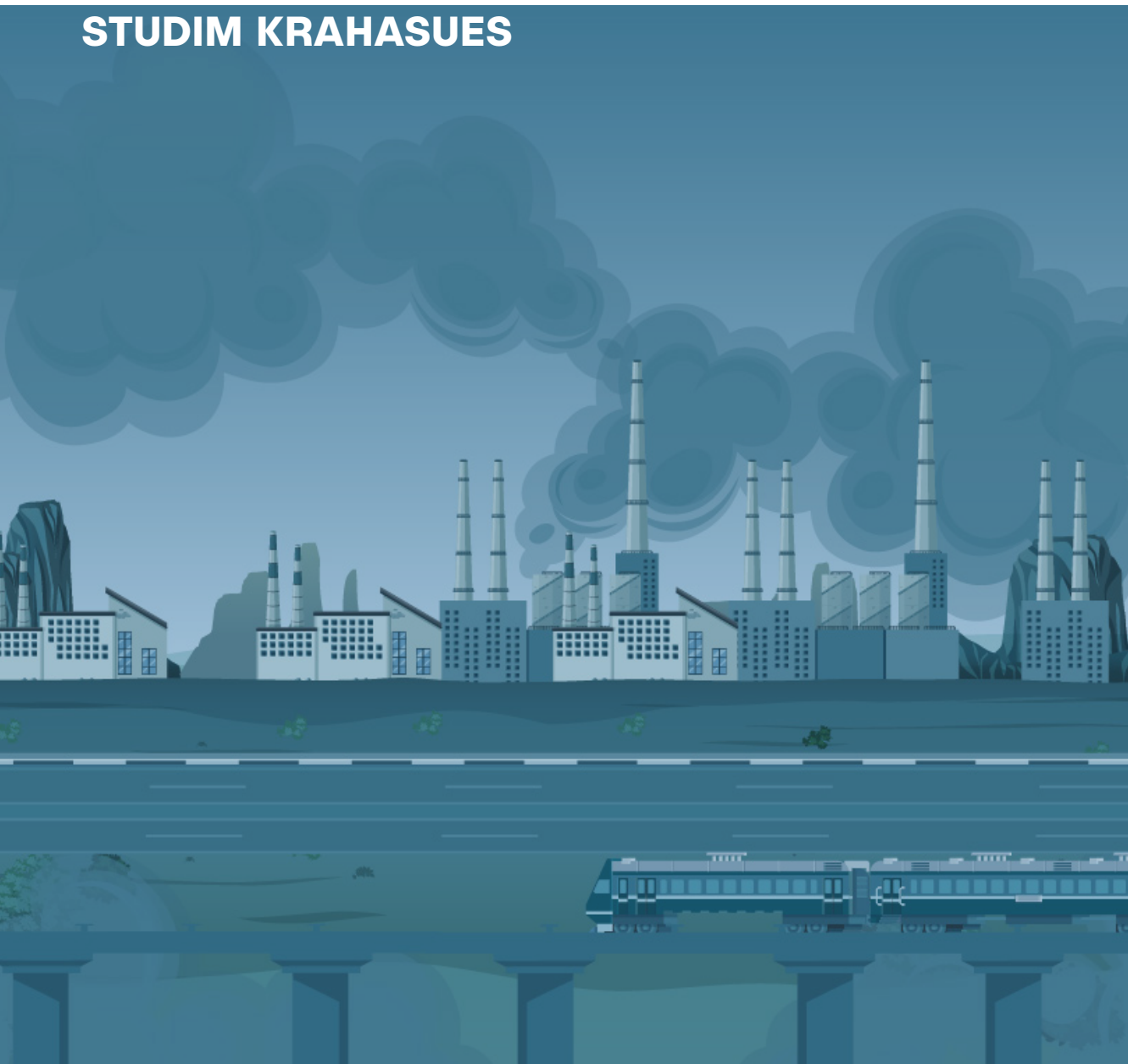
QKSS

Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë

**PROGRAMI
KËRCËNIMET
E REJA**

PËRAFRIMI I LIGJIT TË KOSOVËS PËR INFRASTRUKTURËN KRITIKE ME DIREKTIVËN E BE-SË PËR QËNDRUESHMËRINË E ENTITETEVE KRITIKE DHE DIREKTIVËN NIS2 TË BE-SË STUDIM KRAHASUES

Janar 2024

PROGRAMI KËRCËNIMET E REJA

Autor: Besnik Limaj është Udhëheqës Ekipi me shumë përvojë dhe Ekspert Kryesor i Sigurisë Kibernetike, me një karrierë mbi 25 vjet në fushën e sigurisë kibernetike dhe inxhinierisë softuerike.

Ai ka mbajtur role të ndryshme si Udhëheqës i Ekipit në disa projekte të financuara nga BE dhe donatorë të tjerë, duke përfshirë projektin tre-vjeçar, me vlerë shumëmilionësh në Euro i njohur si Cybersecurity East project (Projekti për sigurinë kibernetike Lindore) për gjashtë vende të Partneritetit Lindor (EaP). Ai gjithashtu ka kryer detyrën si Udhëheqës Ekipi në projektin tre-vjeçar transrajonal të BE-së "Përmirësimi i Sigurisë Kibernetike - ENCYSEC" për katër vende në Evropë dhe Azi. Përveç kësaj, ai ka udhëhequr gjithashtu një projekt të financuar nga BE në Aman të Jordanisë dhe ka shërbyer si Ekspert Kryesor për projektet në Afrikë si edhe në Amerikën Qendrore dhe atë Jugore.

Kontributet e jashtëzakonshme të Besnikut përfshijnë themelimin e mbi 15 CERT/CSIRT Organizatave në mbarë botën, zhvillimin e strategjive të sigurisë kibernetike, legjislacionin e ligjeve kibernetike dhe organizimin e trajnimeve gjithëpërfshirëse dhe ushtrimeve kibernetike. I njohur për pjesëmarrjen e tij aktive në Konferencat e Sigurisë Kibernetike, Besniku ka njohuri të thelluara për kuadrin ligjor si Direktiva NIS dhe CER të BE-së. Përveç kësaj, ai ka njohuri të thella për standardet dhe udhëzimet kryesore të sigurisë kibernetike, duke përfshirë Kornizën e Sigurisë Kibernetike NIST dhe ISO 27001. Aftësitë e tij teknike përfshijnë Hakimin Etik, Metasploit, OSINT, Inxhinierinë Sociale dhe Testimin e Penetrimit, të kombinuara me ekspertizën në Python, SQL Servers, Oracle dhe Data Science (Shkenca mbi të Dhënat).

Ai ka bashkëpunuar me organizata ndërkombëtare si ENISA, Këshilli i Evropës dhe është angazhuar me institucione duke përfshirë FIRST, Trusted Introducer, ITU dhe TERENA/GÉANT. Puna e tij shtrihet gjithashtu edhe në entitete rajonale si AU, ECOWAS, EAC, COMESA dhe SADC, duke i avancuar bashkërisht praktikatat globale të sigurisë kibernetike.

Besniku ka udhëtuar gjithandej nëpër vende të ndryshme të botë dhe ka ndërtuar kontakte me njerëz dhe kultura të ndryshme nga Hong Kongu e deri në San Francisko.

Ai mbetet i përkushtuar ndaj avancimit të sigurisë kibernetike, duke kërkuar vazhdimisht të rrisë njohuritë dhe ndikimin e tij në këtë fushë.

Rreth Programit Kërcënimet e Reja

Programi Kërcënimet e Reja (The Emerging Threats Programme) është projektuar si një përgjigje ndaj kërcënimeve në rritje të sigurisë vendore, rajonale dhe ndërkombëtare. Qëllimi i tij kryesor është të konsolidojë dhe të ofrojë një kuptim më të mirë të kërcënimeve në zhvillim që vazhdimisht largohen nga konceptualizimi tradicional i sfidave të sigurisë. Duke pasur parasysh shtrirjen e kërcënimeve në zhvillim që lidhen me sigurinë kibernetike dhe dezinformimin, ky program synon të ndërtojë kapacitetet e brendshme organizative për të ofruar ekspertizë të bazuar në dëshmi për të funksionalizuar përgjigjet institucionale ndaj këtyre sfidave. Hulumtimi i bazuar në dëshmi në lidhje me Programin e Kërcënimeve të reja (The Emerging Threats Programme) fokusohet në: infrastrukturën kritike, sigurinë kibernetike, dezinformimin dhe sfidat hibride të sigurisë. Përdërisa vlerësimi(et) e nevojave, monitorimi dhe hulumtimi mbeten veprime themelore për t'u zhvilluar në program, QKSS synon të shfrytëzojë ekspertizën e krijuar për të rritur drejtpërdrejt kapacitetet e institucioneve dhe agjencive ekzekutive për t'u përgjigjur në mënyrë efektive sfidave të sigurisë kibernetike dhe dezinformimit. Programi do të zhvillohet përmes:

- Hulumtimeve më të reja të bazuara në dëshmi në lidhje me kërcënimet në zhvillim si: siguria kibernetike, dezinformimi infrastruktura kritike, sulmet hibride etj;
- Fushatat për ngritjen e vetëdijes dhe avokim të synuar për të përmirësuar nivelin e të kuptuarit të sfidave që lidhen me sigurinë kibernetike, infrastruktura kritike, sulmet hibride etj, në Kosovë;
- Mbështetje për ngritjen e kapaciteteve për institucionet dhe agjencitë ekzekutive për të zhvilluar mjete dhe strategji për të hartuar përgjigje ndaj kërcënimeve në zhvillim.

Për më shumë informacion, na kontaktoni në: EmergingThreats@qkss.org

KCSS
Kosovar Centre for Security Studies

PËRAFRIMI I LIGJIT TË KOSOVËS PËR INFRASTRUKTURËN KRITIKE ME DIREKTIVËN E BE-SË PËR QËNDRUESHMËRINË E ENTITETEVE KRITIKE DHE DIREKTIVËN NIS2 TË BE-SË STUDIM KRAHASUES

Janar 2024

PËRMBAJTJA

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE	1
PASQYRIM I LIGJIT NR. 06/L -014 PËR INFRASTRUKTURËN KRITIKE TË KOSOVËS	3
PASQYRIM I DIREKTIVËS SË BE-SË PËR QËNDRUESHMËRINË E ENTITETETEVE KRITIKE (2022/2557)	8
PASQYRIM I DIREKTIVËS NIS 2 TË BE-SË	14
ANALIZA KRAHASUESE	21
REKOMANDIMET	24
REFERENCAT	27

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Ky raport hulumtues ofron një analizë të hollësishme dhe rekomandimet strategjike për rishikimin e Ligjit të Kosovës nr. 06/L-014 për Infrastrukturën Kritike. Objektivi i tij është ta përafrojë atë me standardet

më të reja të Bashkimit Evropian siç përcaktohen në Direktivën (BE) 2022/2557 mbi qëndrueshmërinë e entiteteve kritike dhe Direktivën NIS 2 të BE-së 2022/2555, duke u fokusuar në sigurinë kibernetike.

VËSHTRIMET KRYESORE:

1. Konteksti Legjislativ dhe Evoluimi:

- Legjislacioni ekzistues i Kosovës, Ligji Nr. 06/L –014, fillimisht i përafuar me Direktivën e BE-së 2008/114/EC, tani është i vjetërsuar për shkak të shfuqizimit të kësaj directive dhe futjes së standardeve të reja të BE-së.
- Direktiva e re (BE) 2022/2557 prezanton një ndryshim paradigme nga një qasje e orientuar te mbrojtja në një qasje të orientuar te qëndrueshmëria, duke zgjeruar fushën e mbrojtjes së infrastrukturës kritike.
- Direktiva e BE-së NIS 2 2022/2555 zgjeron ndjeshëm kornizën e sigurisë kibernetike, duke theksuar nevojën për menaxhim gjithëpërfshirës të rrezikut, raportim të përmirësuar të incidenteve dhe mbulim të zgjeruar sektorial.

2. Analiza Krahasuese e Legjislacionit:

- Ligji aktual i Kosovës fokusohet kryesisht në sektorët e energjisë dhe transportit me role të përcaktuara për mbrojtjen e infrastrukturës, siç janë Koordinatorët e Sigurisë dhe Zyrtarët Ndërlidhës të Sigurisë.
- Nga ana tjetër, direktivat e BE-së propozojnë qasje integruese të menaxhimit të rrezikut, duke përfshirë një gamë më të gjerë sektorësh, përfshirë infrastrukturën dixhitale, kujdesin shëndetësor dhe administratën publike, dhe theksojnë rëndësinë e bashkëpunimit dhe shkëmbimit të informacionit me gjithë BE-në.

3. Rekomandimet Strategjike për Ligjin Nr. 06/L –014:

- Rishikimi i ligjit për t'u përafuar me kornizën e orientuar drejt qëndrueshmërisë së Direktivës (BE) 2022/2557, me theks për një qasje gjithëpërfshirëse për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut.

- Të zgjerohet fushëveprimi sektorial për të përfshirë sektorët kritikë të identifikuar në Direktivat e BE-së, duke siguruar mbulim gjithëpërfshirës të të gjithë komponentëve jetikë të infrastrukturës.
- Rritja e planifikimit të sigurisë dhe qëndrueshmërisë, përmirësimi i mekanizmave të koordinimit dhe sigurimi i sistemeve të fuqishme të raportimit dhe shkëmbimit të informacionit.
- Integrimi i teknologjive dhe praktikave më të fundit të sigurisë kibernetike, duke iu përmbajtur standardeve evropiane të sigurisë kibernetike dhe kërkesave të certifikimit.
- Nxitja e bashkëpunimit të fortë ndërkombëtar për shkëmbimin e njohurive dhe përpjekjeve bashkëpunuese në mbrojtjen e infrastrukturës.
- Krijimi i një mekanizmi për rishikim të vazhdueshëm dhe përshtatje dinamike të ligjit për t'u përgjigjur në mënyrë efektive teknologjive dhe kërcënimeve në zhvillim.

Konkludim: Përafrimi i propozuar i ligjit të infrastrukturës kritike të Kosovës me direktivat e fundit të BE-së është imperativ për qëndrueshmërinë dhe sigurinë e vazhdueshme infrastrukturore të Kosovës. Zbatimi i këtyre rekomandimeve strategjike do të sigurojë që Kosova jo vetëm të jetë në përputhje me

standardet e BE-së, por gjithashtu të rrisë aftësitë e saj për t'u mbrojtur nga kërcënimet e reja. Ky përafrim progresiv do të forcojë qëndrueshmërinë e infrastrukturës së Kosovës, duke siguruar kështu mirëqenien dhe stabilitetin e qytetarëve të saj në një mjedis global gjithnjë e më të ndërlidhur dhe të dixhitalizuar.

PASQYRIM I LIGJIT NR. 06/L -014 PËR INFRASTRUKTURËN KRITIKE TË KOSOVËS

Ligji Nr. 06/L -014 për Infrastrukturën Kritike në Kosovë, i shpallur me Dekretin Nr.DL-016-2018, datë 20.04.2018, përcakton kornizën ligjore gjithëpërfshirëse për mbrojtjen dhe menaxhimin e infrastrukturës kritike në Republikën e Kosovës. Fillimisht duke u harmonizuar me standardet e Bashkimit Evropian, konkretisht me Direktivën e BE-së 2008/114/EC të datës 8 dhjetor 2008, ky ligj është vendimtar në mbrojtjen e infrastrukturës kritike kombëtare dhe evropiane, duke siguruar kështu mirëqenien dhe stabilitetin e Kosovës dhe qytetarëve të saj.

Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se Direktiva e BE-së 2008/114/EC, e cila përbën bazën e këtij ligji, është shfuqizuar

dhe zëvendësuar me Direktivën e re (BE) 2022/2557 përqëndrueshmërinë e entiteteve kritike. Kjo direktivë e re e BE-së paraqet standarde dhe praktika të përditësuara dhe më aktuale për menaxhimin dhe mbrojtjen e infrastrukturës kritike. Prandaj, përderisa Ligji nr. 06/L -014 ishte gjithëpërfshirës dhe i përafuar me standardet e BE-së në kohën e miratimit të tij, tani rekomandohet rishikimi dhe përditësimi urgjent i tij për të përafuar me Direktivën e re (BE) 2022/2557, duke siguruar rëndësinë dhe efektivitetin në kontekstin aktual të menaxhimit të infrastrukturës kritike.

Ligji është i strukturuar në pesë kapituj dhe dy anekse, ku secili trajton aspekte të ndryshme të menaxhimit të infrastrukturës kritike.

KAPITULLI I

Kapitulli I i Ligjit Nr. 06/L -014 për Infrastrukturën Kritike vendos bazat për mbrojtjen dhe menaxhimin e infrastrukturës kritike në Republikën e Kosovës, në përputhje me standardet e Bashkimit Evropian. Ai thekson qëllimin e ligjit për të mbrojtur infrastrukturën kritike kombëtare dhe evropiane, duke mbrojtur mirëqenien dhe stabilitetin e Kosovës dhe qytetarëve të saj. Fushëveprimi i ligjit është i gjerë, duke mbuluar identifikimin dhe menaxhimin e infrastrukturës kritike kombëtare dhe evropiane, duke përfshirë krijimin e sektorëve, kriteret për përcaktimin dhe udhëzimet për menaxhimin efektiv të tyre. Kjo përfshin krijimin e planeve të sigurisë, analizën e rrezikut dhe caktimin e roleve dhe përgjegjësive, të tilla si Koordinatorët e

Sigurisë dhe Zyrtarët Ndërlidhës të Sigurisë.

Kapitulli ofron gjithashtu përkufizime të detajuara të termave dhe koncepteve kryesore, duke siguruar qartësi dhe uniformitet në kuptimin e dispozitave të ligjit. Këto përkufizime variojnë nga qasja ndaj rreziqeve, rolet e koordinatorëve dhe zyrtarëve të ndryshëm, deri te kategorizimi i infrastrukturës në nivel kombëtar dhe evropian. Mëvendosjen e këtyre parametrevë, ligji synon të mbrojë infrastrukturën kritike kundrejt sërë kërcënimeve, duke siguruar qëndrueshmërinë e tyre dhe ofrimin e vazhdueshëm të shërbimeve esenciale për popullatën.

KAPITULLI II

Kapitulli II i Ligjit Nr. 06/L –014 fokusohet në rregullimin e Infrastrukturës Kritike Nacionale në Republikën e Kosovës. Ai përcakton infrastrukturën kritike si sisteme dhe asetë esenciale për sigurinë, ekonominë dhe shëndetin publik të vendit. Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) ka për detyrë të krijojë një mekanizëm institucional për zbatimin e këtij ligji, duke shërbyer si pika kryesore e kontaktit për të gjitha çështjet të mbrojtjes së infrastrukturës kritike.

Kapitulli përshkruan ndarjen e Infrastrukturës Kritike Kombëtare në sektorë të ndryshëm, siç janë energjia, kujdesi shëndetësor dhe transporti, për të lehtësuar bashkëpunimin dhe menaxhimin. Ajo i jep Qeverisë, i këshilluar nga MPB-ja, autoritetin për të caktuar sektorë shtesë dhe për të emëruar koordinatore të sektorëve.

Identifikimi i Infrastrukturës Kritike Kombëtare është një proces gjithëpërfshirës i udhëhequr nga MPB, që përfshin një analizë të rrezikut bazuar në kërcënimet dhe rreziqet globale. Ky proces merr parasysh një sërë kriteresh, duke përfshirë ndikimin e ndërprerjeve

të mundshme në aspekte të ndryshme si shëndeti publik dhe ekonomia.

Qeveria, sipas propozimeve të MPB-së, përcakton Infrastrukturën Kritike Kombëtare. Ky përcaktim u komunikohet në mënyrë konfidenciale pronarëve / operatorëve përkatës, të cilët mbajnë përgjegjësi të drejtpërdrejtë për mbrojtjen dhe menaxhimin e tij. Lista e infrastrukturave të përcaktuara mbahet e klasifikuar dhe rishikohet çdo vit.

Kapitulli thekson gjithashtu rëndësinë e bashkëpunimit publiko-privat për të garantuar sigurinë dhe qëndrueshmërinë e infrastrukturës kritike. Ai autorizon Qeverinë, përmes MPB-së, të organizojë angazhime dhe të lehtësojë shkëmbimin e informacionit ndërmjet subjekteve publike dhe private. Përveç kësaj, stimuj financiarë u ofrohen pronarëve/operatorëve të infrastrukturës kritike të përcaktuara për të forcuar masat e tyre mbrojtëse. Kjo qasje gjithëpërfshirëse nënvizon përkushtimin e ligjit për sigurimin e sistemeve dhe asetëve vitale të Kosovës kundër një vargu të madh kërcënimesh.

KAPITULLI III

Kapitulli III i Ligjit nr. 06/L –014 trajton Planin e Sigurisë së Operatorit (PSO) dhe rolet e Koordinatorëve të Sigurisë dhe Zyrtarëve Ndërlidhës të Sigurisë në kontekstin e Infrastrukturës Kritike Kombëtare dhe Evropiane.

Pronarët dhe operatorët e përcaktuar të infrastrukturës kritike janë të autorizuar të zhvillojnë dhe dorëzojnë një PSO në Ministrinë e Punëve të Brendshme (MPB) brenda nëntë muajve nga koha e emërimit të tyre. PSO duhet të përfshijë masa të ndryshme sigurie, duke përfshirë analizën e rrezikut dhe strategjitë e lehtësimeve. MPB-ja ofron asistencë teknike në zhvillimin e këtyre planeve dhe rishikon PSO-të se a

janë në përputhshmëri. Në rastet kur PSO-të janë zhvilluar përpara emërimit zyrtar, ato i nënshtrohen rishikimit dhe potencialisht kërkojnë ndryshime për të përmbushur standardet e ligjit.

Kapitulli përshkruan më tej themelimin e Koordinatorëve të Sigurisë dhe Zyrtarëve Ndërlidhës të Sigurisë. Secilit sektor të infrastrukturës kritike kërkohet të caktojë një Koordinator të Sigurisë, të ndihmuar nga një Zëvendës Koordinator nga MPB, për të koordinuar aktivitetet e mbrojtjes brenda sektorëve të tyre përkatës. Këta koordinatore janë përgjegjës për bashkëpunimin me zyrtarët ndërlidhës të sigurisë, të cilët emërohen nga pronarët/

operatorët e infrastrukturës së përcaktuar. Zyrtari Ndërlidhës i Sigurisë shërben si kontakti primar për çështjet që lidhen me sigurinë dhe lehtëson komunikimin ndërmjet menaxhmentit të infrastrukturës dhe koordinatorëve të sigurisë.

Për të siguruar koordinim të standardizuar dhe efikas, duhet të zhvillohen Procedurat Standarde të Operimit për secilin sektor. Emërimi i Zyrtarëve Ndërlidhës të

Sigurisë është një kërkesë qenësore dhe mosrespektimi i kësaj dispozite është subjekt i ndëshkimeve sipas Nenit 21 të ligjit.

Ky kapitull nënvizon përqendrimin e ligjit në planifikimin dhe koordinimin e strukturuar dhe gjithëpërfshirës të sigurisë, duke theksuar nevojën për masa të detajuara sigurie dhe kanale të fuqishme komunikimi ndërmjet palëve të ndryshme të interesuara në fushën e mbrojtjes së infrastrukturës kritike.

KAPITULLI IV

Kapitulli IV i Ligjit Nr. 06/L –014 fokusohet në Infrastrukturën Kritike Evropiane (IKE) dhe përfshin proceset për identifikimin, përcaktimin dhe menaxhimin e IKE-ve.

Kapitulli e përkufizon IKE-në si infrastrukturë kritike brenda çdo vendi evropian që, nëse ndërpritet, do të ndikonte ndjeshëm në të paktën dy vende të tjera evropiane. Qeveria e Kosovës, përmes Ministrisë së Punëve të Brendshme (MPB), ka për detyrë të identifikojë IKE-të e mundshme, veçanërisht në sektorët e energjisë dhe transportit. Për të vepruar në këtë drejtim, Qeveria mund të konsultohet me Komisionin Evropian. Procesi i identifikimit përfshin plotësimin e kriterëve ndërsektoriale dhe sektoriale dhe respektimin e përkufizimeve specifike të përshkruara në ligj.

Posa të identifikohet një IKE potencial brenda Kosovës, MPB angazhohet në diskutime me vendet e prekura evropiane për ta përcaktuar atë zyrtarisht si IKE. Informacioni në lidhje me përcaktimin e mundshëm të IKE klasifikohet sipas legjislacionit vendas. Përveç kësaj, nëse një infrastrukturë kritike në një vend tjetër evropian konsiderohet e rëndësishme për Kosovën, qeveria mund të propozojë që ajo të caktohet si një IKE.

Ligji specifikon gjithashtu se Planet e Sigurisë së Operatorit (PSO) për IKE-të i nënshtrohen të njëjtave rregullore si infrastrukturat kritike

kombëtare dhe duhet të rishikohen çdo vit. Për më tepër, çdo IKE duhet të emërojë një Zyrtar Ndërlidhës të Sigurisë brenda 15 ditëve nga përcaktimi i saj. Ky zyrtar është qenësor për lehtësimin e komunikimit ndërmjet menaxhmentit të infrastrukturës dhe MPB-së. Mosrespektimi i kësaj kërkesë dënohet.

Për sa i përket raportimit, Qeverisë i kërkohet të kryejë vlerësime të kërcënimeve për nënsektorët e IKE-ve dhe të raportojë çdo dy vjet në Komisionin Evropian për rreziqet dhe dobësitë e ndryshme që lidhen me secilin sektor të IKE-së. Ky proces ndihmon në vlerësimin e nevojës për masa shtesë mbrojtëse në nivel të Komunitetit Evropian.

Së fundi, Kapitulli IV thekson trajtimin e informacionit të ndjeshëm të IKE-ve. Individët që merren me këtë informacion duhet të kenë verifikimin e duhur të sigurisë dhe dispozitat zbatohen gjithashtu edhe për informacionin jo të shkruar të shkëmbyer gjatë takimeve. MPB shërben si pikë kontakti për mbrojtjen e IKE-ve, duke siguruar komunikim dhe koordinim efektiv me vendet evropiane dhe Komisionin Evropian. Ky kapitull thekson qasjen bashkëpunuese dhe të përqendruar të siguria e nevojshme për menaxhimin e IKE-ve që kanë një ndikim transnacional brenda Evropës.

KAPITULLI V

Kreu V i Ligjit Nr. 06/L -014 përshkruan proceset për monitorimin, mbikëqyrjen dhe vlerësimin e sistemit të infrastrukturës kritike në Republikën e Kosovës.

Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) luan një rol vendimtar në këto procese. Ai është përgjegjës për përgatitjen e raporteve vjetore mbi llojet e rreziqeve, kërcënimeve dhe dobësive që hasen në çdo sektor të Infrastrukturës Kritike Kombëtare. Këto raporte janë të klasifikuara dhe i vihen në dispozicion Komisionit Parlamentar përgjegjës për punët e brendshme dhe sigurinë. MPB-ja gjithashtu ka autoritetin që të përgatisë raporte për infrastrukturën e veçanta kritike kombëtare nëse gjykohet e nevojshme ose kërkohet nga Kryeministri.

Mbikëqyrja e zbatimit të ligjit është gjithashtu përgjegjësi kryesore e MPB-së. Kjo përfshin kryerjen e inspektimeve dhe iniciimin e veprimeve të duhura, siç janë procedurat lidhur me shkeljet, kur zbulohen shkeljet e tilla.

Trajtimi i informacionit të ndjeshëm kombëtar është një aspekt kritik i trajtuar në këtë kapitull. Kushdo që merret me informacione të klasifikuara sipas këtij ligji, kërkohet të ketë

një nivel të duhur të verifikimit të sigurisë, dhe kjo vlen si për informacionin e shkruar ashtu edhe për atë jo të shkruar.

Masat ndëshkuese për mosrespektim të aspekteve të ndryshme të ligjit janë të përcaktuara shumë qartë. Gjobat shqiptohen për dështime të tilla si mos hartimi i një Plani Sigurie të Operatorit ose mos emërimi i një Zyrtari Ndërlidhës të Sigurisë, me shkallë të ndryshme gjobash për pronarët/operatorët, individët dhe pronarët individualë të bizneseve.

Për më tepër, ky kapitull e mandaton MPB-në që të nxjerrë akte nënligjore për zbatimin e ligjit brenda gjashtë muajve nga hyrja në fuqi e tij. Së fundi, ligji përcakton se do të hyjë në fuqi një vit pas publikimit në Gazetën Zyrtare të Republikës së Kosovës.

Në përgjithësi, Kapitulli V thekson rëndësinë e monitorimit dhe vlerësimit të vazhdueshëm, mbikëqyrjes së rreptë dhe zbatimit e respektimit të ligjit përmes ndëshkimeve, duke siguruar një kornizë të fuqishme për menaxhimin dhe mbrojtjen e infrastrukturës kritike të Kosovës.

SHTOJCA 1

Aneksi 1 i Ligjit Nr. 06/L -014 kategorizon infrastrukturën kritike brenda kontekstit evropian, duke u fokusuar në sektorët e Energjisë dhe Transportit. Këta sektorë janë thelbësorë për funksionimin dhe stabilitetin e shumë vendeve evropiane, dhe ndërprerja e tyre mund të ketë ndikime të gjera dhe të rëndësishme.

Në sektorin e Energjisë, ligji e kupton natyrën kritike të infrastrukturës që lidhet me energjinë elektrike, naftën dhe gazin. Kjo përfshin të gjithë komponentët esenciale për prodhimin, transmetimin, magazinimin dhe distribuimin e burimeve të energjisë. Qëndrueshmëria dhe

siguria e këtyre infrastrukturave janë jetike për mirëmbajtjen e furnizimeve me energji dhe mbështetjen e stabilitetit ekonomik në të gjithë Evropën.

Sektorin e transportit është ngjashëm po aq i rëndësishëm, që përfshinë një gamë të gjerë infrastrukturash që lehtësojnë lëvizjen dhe lidhjen në mes. Kjo përfshin rrjetet kryesore rrugore, sistemet hekurudhore, mjetet e transportit ajror, rrugët e brendshme ujore dhe infrastrukturën e transportit detar. Këta nënsektorë janë pjesë përbërëse të udhëtimit, tregtisë dhe logjistikës kombëtare dhe ndërkombëtare, duke nënvizuar

rëndësinë e mbrojtjes dhe menaxhimit efikas të tyre.

Në përgjithësi, Shtojca 1 ofron një kornizë të qartë dhe të strukturuar për identifikimin dhe prioritizimin e Infrastrukturave Kritike Evropiane brenda sektorëve të Energjisë dhe

Transportit. Ky klasifikim ndihmon në fokusimin e përpjekjeve në mbrojtjen e infrastrukturës që janë esenciale për mirëmbajtjen e funksioneve jetësore shoqërore dhe bashkëpunimin ndërshtetëror në rajonin evropian.

SHTOJCA 2

Shtojca 2 i Ligjit Nr. 06/L -014 ofron një procedurë të detajuar dhe të strukturuar për identifikimin e Infrastrukturave Kritike Evropiane. Ky proces është veçanërisht i rëndësishëm për të siguruar që infrastrukturat më me ndikim dhe më të rëndësishme në të gjithë Evropën të njihen dhe të menaxhohen siç duhet për rëndësinë e tyre transnacionale.

Procesi i identifikimit fillon me aplikimin e kriterëve sektoriale nga Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) për përzgjedhjen e infrastrukturave kritike brenda një sektori të caktuar. Pas kësaj përzgjedhjeje fillestare, MPB-ja zbaton përkufizimin e infrastrukturës kritike kombëtare, siç specifikohet në ligj, për të vlerësuar rëndësinë e ndikimit të IKE-ve të mundshme. Ky hap përfshin vlerësimin e disponueshmërisë së alternativave dhe kohëzgjatjes së pritshme të çrregullimit ose rikuperimit të shërbimit për infrastrukturat që ofrojnë shërbime esenciale.

Në hapin pasues, MPB-ja aplikon elementin ndërshtetëror të përkufizimit të IKE-së për infrastrukturat e mundshme që

kanë kaluar fazat fillestare. Kjo përfshin marrjen parasysh të ndikimit të mundshëm ndërshtetëror të çrregullimit të infrastrukturës dhe disponueshmërisë së alternativave të shërbimit.

Hapi i fundit përfshin zbatimin e kriterëve ndërsektoriale, ku shqyrtohet serioziteti i ndikimit të IKE-ve të mundshme, së bashku me faktorë të tillë si alternativat e shërbimit dhe kohëzgjatja e rikuperimit. Vetëm ato infrastruktura që plotësojnë këto kritere rigoroze konsiderohen si IKE. Infrastrukturat që nuk i plotësojnë këto kritere përjashtohen nga mundësia e përcaktimit si IKE.

Kjo procedurë siguron një qasje të detajuar dhe të plotë për identifikimin e IKE-ve, duke u fokusuar në aspektet më kritike si serioziteti i ndikimit, esencialiteti i shërbimit jetike dhe efektet përtej kufijve shtetëror. Ai nënvizon detyrimin e ligjit për një vlerësim sistematik dhe gjithëpërfshirës të infrastrukturave që janë jetike jo vetëm për kombin në vete, por edhe për kontekstin më të gjerë evropian.

PASQYRIM I DIREKTIVËS SË BE-SË PËR QËNDRUESHMËRINË E ENTITETEVE KRITIKE (2022/2557)

Direktiva 2022/2557 e Bashkimit Evropian shënon një ndryshim vendimtar në strategjinë e BE-së për të siguruar qëndrueshmërinë e entiteteve kritike. Kjo direktivë, e cila **zëvendëson Direktivën e mëparshme të Këshillit të Evropës 2008/114/KE**, rifokuson përpjekjet enkas në mbrojtjen e infrastrukturës kritike në një objektiv më të gjerë për rritjen e qëndrueshmërisë. Ky evoluim është si përgjigje ndaj natyrës gjithnjë e më të ndërlidhur të infrastrukturës kritike të BE-së dhe nevojës për një qasje gjithëpërfshirëse që shtrihet përtej mbrojtjes për të përfshirë masat e qëndrueshmërisë.

Një element qendror i kësaj Direktive është njohja e kërcënimeve të ndryshme me të cilat përballen entitetet kritike, duke filluar nga sulmet hibride dhe terroriste deri te fatkeqësitë natyrore dhe ndikimet e ndryshimeve klimatike. Këto kërcënime, së bashku me ndërvarësinë në rritje midis sektorëve të ndryshëm të infrastrukturës, nënvizojnë nevojën për një mekanizëm reagimi dinamik dhe fleksibël.

Direktiva thekson gjithashtu rëndësinë e përafrimit të objektivave të saj me iniciativat e tjera të BE-së, veçanërisht me Direktivën e BE-së 2022/2555, e njohur si Direktiva NIS 2 e BE-së, e cila fokusohet në sigurinë kibernetike. Ky përafrim siguron një qasje koherente që trajton si rreziqet kibernetike ashtu edhe ato jo-kibernetike, duke reflektuar natyrën gjithëpërfshirëse të kërcënimeve me të cilat përballen entitetet kritike.

Për të realizuar këto objektivat, Direktiva thekson rëndësinë e Shteteve Anëtare që të zhvillojnë strategji dhe të kryejnë vlerësime të rrezikut. Këta hapa janë thelbësorë për identifikimin e subjekteve

kritike dhe mbështetjen e tyre në rritjen e qëndrueshmërisë së tyre. Direktiva përfill gjithashtu rolin e autoriteteve kompetente në mbikëqyrjen dhe zbatimin e pajtueshmërisë, duke siguruar që entitetet kritike t'u përmbahen kërkesave të qëndrueshmërisë.

Një dispozitë domethënëse përshkruhet në nenin 27, i cili **shpall shfuqizimin e Direktivës 2008/114/EC, e cila hyn në fuqi me datë 18 tetor 2024**. Kjo do të thotë që nga kjo datë, Direktiva 2008/114/EC nuk do të jetë më ligjërishit e detyrueshme ose e zbatueshme. Rrjedhimisht, çdo ligj, rregullore ose veprim i rregulluar më parë nga kjo direktivë do të bëhet i vjetëruar. Ky shfuqizimi nënkupton kalim në kuadrin e ri, më gjithëpërfshirës të krijuar nga Direktiva (BE) 2022/2557. Ky ndryshim është veçanërisht i rëndësishëm për Kosovën, e cila ndonëse nuk është anëtare e BE-së, kërkon të harmonizojë legjislacionin e saj me standardet e BE-së. Ligji për Infrastrukturën Kritike në Kosovë bazohet plotësisht në Direktivën 2008/114/EC dhe shfuqizimi i tij kërkon një rivlerësim të rëndësishëm dhe ristrukturim të mundshëm të kornizës ligjore të Kosovës në lidhje me infrastrukturën kritike.

Në përmbledhje, Direktiva (BE) 2022/2557 krijon një arsytim të qartë dhe bindës për një qasje të unifikuar të BE-së për rritjen e qëndrueshmërisë të entiteteve kritike. Ai vendos bazat për një kornizë legjislative që trajton kërcënimet aktuale dhe të ardhshme në një mënyrë të harmonizuar dhe gjithëpërfshirëse, duke njohur rolin vendimtar që luajnë këto entitete në funksionimin e tregut të brendshëm të BE-së.

Direktiva e BE-së 2022/2557 është e strukturuar në tetë kapituj.

KAPITULLI I

Kapitulli I i Direktivës (BE) 2022/2557 vendos një kornizë bazë për rritjen e qëndrueshmërisë të entiteteve kritike brenda Bashkimit Evropian. Seksioni fillestar fokusohet në përcaktimin e detyrimeve dhe procedurave për Shtetet Anëtare dhe entiteteve kritike për të siguruar ofrimin e pandërprerë të shërbimeve esenciale. Kjo përfshin zbatimin e masave për identifikimin dhe mbështetjen e entiteteve kritike, vendosjen e rregullave për mbikëqyrjen e tyre dhe zbatimin e standardeve për qëndrueshmërinë. Direktiva njihë rëndësinë e koordinimit të këtyre përpjekjeve me rregulloret e tjera të BE-së, veçanërisht në fushën e sigurisë kibernetike dhe mbrojtjen e të dhënave.

Seksioni vijues ofron përkufizime të qarta të termave kyç si entiteti kritik, qëndrueshmëri dhe 'incident', të cilat janë thelbësore për të kuptuar dhe zbatuar objektivat e Direktivës. Këto përkufizime krijojnë një gjuhë dhe mirëkuptim të përbashkët për Shtetet

Anëtare, duke lehtësuar aplikimin uniform në të gjithë BE-në.

Më tej, kapitulli trajton rolin e Direktivës si një mjet për harmonizimin minimal. Ai u lejon Shteteve Anëtare fleksibilitetin për të miratuar ose mbajtur ligje kombëtare që synojnë një nivel më të lartë të qëndrueshmërisë, me kusht që këto ligje të jenë në përputhje me kuadrin e përgjithshëm ligjor të Bashkimit Evropian. Ky fleksibilitet njihë nevojat dhe aftësitë e ndryshme të sigurisë të Shteteve Anëtare individuale duke ruajtur një qasje të qëndrueshme dhe të koordinuar në nivel të Bashkimit Evropian.

Në përgjithësi, Kapitulli I është vendimtar në përcaktimin e karakterit dhe drejtimit për qasjen e BE-së për sigurimin e subjekteve kritike. Ai nënvizon rëndësinë e bashkëpunimit, transparencës dhe fleksibilitetit, duke synuar të garantojë ofrimin efektiv të shërbimeve esenciale në të gjithë Shtetet Anëtare.

KAPITULLI II

Kapitulli II i Direktivës (BE) 2022/2557 fokusohet në krijimin e kornizave kombëtare për qëndrueshmërinë e entiteteve kritike. Kapitulli përshkruan përgjegjësitë e Shteteve Anëtare në zhvillimin e strategjive gjithëpërfshirëse për të rritur qëndrueshmërinë e entiteteve kritike. Këto strategji priten të jenë gjithëpërfshirëse, duke përfshirë objektivat strategjike, kornizat e qeverisjes, proceset e identifikimit për entitetet kritike dhe masat për rritjen e qëndrueshmërisë së përgjithshme.

Vlerësimet e rrezikut janë një komponent kyç, ku Shtetet Anëtare u kërkohet të vlerësojnë rreziqet e mundshme, duke përfshirë fatkeqësitë natyrore dhe të shkaktuara nga njeriu, dhe ndikimin e tyre në entitetet kritike. Rezultatet e këtyre vlerësimeve të rrezikut janë qenësore për identifikimin e entiteteve kritike, të cilat janë mandatuar të përfundojnë deri në korrik 2026. Direktiva

ofron kritere specifike për përcaktimin e rëndësisë së efekteve shkatërruese në shërbimet esenciale.

Direktiva trajton gjithashtu rolet dhe përgjegjësitë e autoriteteve kompetente dhe pikave të vetme të kontaktit në çdo Shtet Anëtar. Këto entitete kanë për detyrë të sigurojnë zbatim efektiv, zbatim dhe bashkëpunim ndërshtetëror në lidhje me dispozitat e Direktivës. Ato gjithashtu luajnë një rol vendimtar në shkëmbimin e informacionit dhe konsultimin ndërmjet Shteteve Anëtare, veçanërisht në situatat kur entitetet kritike kanë ndikime ndërshtetërore ose janë pjesë e strukturave të korporatave shumëkombëshe.

Për më tepër, Direktiva inkurajon Shtetet Anëtare të mbështesin entitetet kritike përmes udhëzimeve, trajnimeve dhe burimeve të mundshme financiare për të

rritur qëndrueshmërinë e tyre. Kjo përfshin lehtësimin e ndarjes së informacionit dhe shkëmbimin e praktikave më të mira ndërmjet entiteteve kritike.

Në përmbledhje, Kapitulli II paraqet një metodologji të strukturuar për Shtetet Anëtare për të rritur qëndrueshmërinë e entiteteve kritike përmes strategjive

gjithëpërfshirëse, vlerësimeve të rrezikut, proceseve të identifikimit dhe përcaktimit, si dhe kornizave bashkëpunuese brenda dhe përtej kufijve të Shteteve Anëtare. Kjo kornizë është thelbësor për ruajtjen e ofrimit të vazhdueshëm të shërbimeve esenciale dhe mbrojtjen e funksioneve shoqërore dhe ekonomike brenda BE-së.

KAPITULLI III

Kapitulli III i Direktivës (BE) 2022/2557 fokusohet në qëndrueshmërinë e entiteteve kritike brenda Bashkimit Evropian. Ai mandaton që këto entitete të kryejnë vlerësime gjithëpërfshirëse të rrezikut për të vlerësuar çrregullimet e mundshme në shërbimet e tyre esenciale. Këto vlerësime duhet të marrin në konsideratë një gamë të gjerë rreziqesh, duke përfshirë fatkeqësitë natyrore, emergjencat e shëndetit publik dhe kërcënime të tjera të mundshme. Ata gjithashtu duhet të marrin në konsideratë varësitë nga sektorë dhe entitetet e ndryshme, duke përfshirë edhe ato në vendet fqinje.

Për të siguruar qëndrueshmëri, entiteteve kritike u kërkohet të zbatojnë masa të ndryshme teknike, si ato të sigurisë ashtu dhe ato organizative. Këto masa përfshijnë parandalimin e incidenteve, sigurimin e infrastrukturës fizike, reagimin efektiv dhe rikuperimin nga incidentet, menaxhimin e sigurisë së punonjësve dhe rritjen e ndërgjegjësimit të personelit. Entiteteve u kërkohet gjithashtu të mbajnë një plan të qëndrueshmërisë që përshkruan këto masa dhe të caktojnë një Zyrar ndërlidhës për komunikim me autoritetet kompetente.

Një seksion kyç specifikon kushtet në të cilat **entitetet kritike mund të kryejnë hetimet e të së kaluarës për individët në role të ndjeshme ose me qasje në sisteme**

kritike, duke siguruar që këto hetime të jenë në përputhje me ligjet e BE-së dhe ato kombëtare.

Lidhur me reagimin ndaj incidentit, kapitulli kërkon që entitetet kritike të njoftojnë menjëherë autoritetet kompetente për incidentet që ndjeshëm çrregullojnë shërbimet esenciale. Ky njoftim duhet të përfshijë detaje që ndihmojnë për të kuptuar natyrën, shkakun dhe pasojat e mundshme të incidentit. Për incidentet me ndikime të rëndësishme përtej kufirit shtetëror, aktivizohet një mekanizëm më i gjerë njoftimi.

Për më tepër, kapitulli promovon përdorimin e standardeve evropiane dhe ndërkombëtare për të siguruar një qasje të harmonizuar për zbatimin e masave të sigurisë dhe qëndrueshmërisë në entitetet kritike.

Në përgjithësi, Kapitulli III krijon një kuadër të fortë për entitetet kritike për të vlerësuar rreziqet, për të zbatuar masat e qëndrueshmërisë, për të kryer hetimet e nevojshme të së kaluarës për individët dhe për të siguruar njoftimin në kohë të incidentit, të gjitha brenda një qasjeje të standardizuar të udhëhequr nga standardet evropiane dhe ndërkombëtare. Ky kuadër është thelbësor për ruajtjen e integritetit dhe vazhdimësisë së shërbimeve esenciale të ofruara nga entitetet kritike në të gjithë Bashkimin Evropian.

KAPITULLI IV

Kapitulli IV i Direktivës (BE) 2022/2557 përfshin konceptin e entiteteve kritike me rëndësi

të veçantë evropiane dhe përshkruan një kornizë për identifikimin dhe vlerësimin e

tyre. Kjo kategori përfshin entitete që ofrojnë shërbime esenciale në gjashtë ose më shumë Shtete Anëtare dhe tashmë njihen si entitete kritike në seksionin paraprak të Direktivës. Këto entitete janë të detyruara të informojnë autoritetet e tyre përkatëse kompetente, të cilat më pas ia komunikojnë këtë informacion Komisionit Evropian.

Një tipar kyç i këtij kapitulli është organizimi i misioneve këshillimore nga Komisioni. Këto misione janë krijuar për të vlerësuar masat e zbatuara nga këto entitete për t'iu përgjigjur detyrimeve të tyre sipas Kapitullit III, duke u përqendruar në qëndrueshmëri. Nisja e këtyre misioneve mund të bëhet me kërkesë të Shteteve Anëtare ose me iniciativën e Komisionit. Gjatë këtyre misioneve, Shteteve Anëtare u kërkohet të japin informacionin përkatës, duke përfshirë vlerësimet e rrezikut dhe masat e marra për të siguruar qëndrueshmëri.

Misionet këshilluese përfshijnë ekspertë nga Shtetet Anëtare të përfshira dhe përfaqësues të Komisionit. Ata janë përgjegjës për raportimin e gjetjeve të tyre, të cilat më pas analizohen për të vlerësuar pajtueshmërinë

e entitetit me detyrimet e kërkuara dhe për të sugjeruar përmirësime në masat e qëndrueshmërisë.

Komisioni ka për detyrë të vendosë rregullat procedurale për këto misione nëpërmjet akteve zbatuese, duke siguruar që ato të kryhen në mënyrë efikase dhe efektive. Entitetet kritike me rëndësi të veçantë evropiane janë të detyruara t'u japin këtyre misioneve qasje në informacionet e nevojshme dhe objektet përkatëse. Gjetjet nga këto misione, së bashku me mësimet e nxjerra, ndahen me Grupin e Qëndrueshmërisë së Entiteteve Kritike, duke promovuar mësimin e ndërsjellë dhe duke rritur qëndrueshmërinë në të gjithë BE-në.

Në përmbledhje, Kapitulli IV vendos një proces bashkëpunues dhe vlerësues që përfshin Komisionin dhe Shtetet Anëtare. Ky mekanizëm siguron që entitetet kritike me rëndësi evropiane të përmbushin standardet më të larta të qëndrueshmërisë. Ky proces thekson rëndësinë e këtyre entiteteve në ruajtjen e vazhdimësisë dhe sigurisë së shërbimeve esenciale në shumë Shtete Anëtare.

KAPITULLI V

Kapitulli V i Direktivës (BE) 2022/2557 përshkruan në detaje krijimin dhe funksionimin e Grupit të Qëndrueshmërisë së Entiteteve Kritike dhe përshkruan rolin e mbështetjes së Komisionit Evropian.

Grupi i Qëndrueshmërisë së Entiteteve Kritike është një komponent kyç në këtë kuadër, i krijuar për të mbështetur Komisionin dhe për të lehtësuar bashkëpunimin midis Shteteve Anëtare. Shërben si një platformë për shkëmbimin e informacionit në lidhje me direktivën, përfshirë strategjitë, praktikat më të mira, vlerësimet e rrezikut dhe njoftimin e incidenteve. Grupi përbëhet nga përfaqësues nga Shtetet Anëtare dhe Komisioni, me përfshirje të mundshme nga palë të tjerë të interesit dhe ekspertë. Një nga rolet e tij kryesore është të analizojë strategjitë

dhe raportet për të identifikuar praktikat më të mira dhe për të promovuar mësimin e përbashkët midis Shteteve Anëtare. Grupi do të krijojë një program pune dyvjeçar dhe do të mbajë takime të rregullta, duke përfshirë Grupin e Bashkëpunimit sipas Direktivës (BE) 2022/2555, për të siguruar bashkëpunim të harmonizuar dhe efektiv.

Komisioni Evropian luan një rol mbështetës, duke ndihmuar Shtete Anëtare dhe entitetet kritike në përmbushjen e detyrimeve të tyre sipas Direktivës. Kjo përfshin përgatitjen e përmbledhjeve të rreziqeve ndërshtetërore dhe ndër-sektoriale, organizimin e misioneve këshilluese dhe lehtësimin e shkëmbimit të informacionit dhe ekspertizës në të gjithë BE. Për më tepër, Komisioni do të zhvillojë praktikat më të mira, materialet udhëzuese

dhe metodologjitë për të plotësuar aktivitetet e Shteteve Anëtare në rritjen e qëndrueshmërisë së entiteteve kritike. Ky rol shtrihet edhe në informimin e Shteteve Anëtare për burimet financiare të BE-së në dispozicion që mund të përdoren për të forcuar qëndrueshmërinë.

Në parim, Kapitulli V krijon një ekosistem bashkëpunues që përfshin Grupin e Qëndrueshmërisë së Entiteteve Kritike

dhe Komisionin Evropian, që synon të rrisë qëndrueshmërinë e entiteteve kritike në të gjithë BE-në. Kjo qasje bashkëpunuese është thelbësore për adresimin e sfidave komplekse dhe të ndërlydhura me të cilat përballen subjektet kritike, duke siguruar një përgjigje të koordinuar dhe efektive për të rritur sigurinë dhe vazhdimësinë e shërbimeve esenciale.

KAPITULLI VI

Kapitulli VI i Direktivës (BE) 2022/2557 trajton mekanizmat e mbikëqyrjes dhe të zbatimit për të siguruar pajtueshmërinë me Direktivën, duke u fokusuar në rolin e autoriteteve kompetente dhe vendosjen e gjobave për mos respektim.

Ky kapitull i Direktivës fuqizon autoritetet kompetente në Shtetet Anëtare për të kryer vlerësime të hollësishe të pajtueshmërisë së entiteteve kritike. Këto vlerësime mund të përfshijnë inspektime në vendndodhje të infrastrukturës dhe objekteve, mbikëqyrje jashtë vendndodhjes dhe auditime të detyrueshme. Entiteteve kritike u kërkohet të ofrojnë informacionin dhe provat e nevojshme, siç janë rezultatet e auditimeve të pavarura, për të pasqyruar masat e tyre të qëndrueshmërisë. Nëse konstatohet mospërputhja, autoritetet kompetente kanë autoritetin të lëshojnë urdhra për veprime korrigjuese brenda afateve të përcaktuara. Direktiva thekson se këto kompetenca mbikëqyrëse duhet të ekzekutohen me masat mbrojtëse të duhura për të garantuar drejtësinë, transparencën dhe proporcionalitetin dhe për të mbrojtur të drejtat dhe interesat e entiteteve.

Për më tepër, kapitulli krijon një kornizë për bashkëpunimin dhe shkëmbimin e informacionit ndërmjet autoriteteve kompetente sipas kësaj direktive dhe atyre sipas Direktivës (BE) 2022/2555 të njohur si Direktiva NIS 2 e BE-së, duke reflektuar natyrën e ndërlydhur të aspekteve fizike dhe të sigurisë kibernetike të subjekteve kritike. Për më tepër, kapitulli obligon Shtetet Anëtare të përcaktojnë dhe zbatojnë dënimet për shkeljet e masave kombëtare të miratuara sipas kësaj Direktive. Këto ndëshkime duhet të jenë efektive, proporcionale dhe zhbindëse, duke siguruar që ato të pengojnë në mënyrë efektive mospërputhjen. Shteteve Anëtare u kërkohet të informojnë Komisionin për rregullat e tyre të ndëshkimit dhe çdo ndryshim a plotësim të mëvonshëm.

Në përgjithësi, Kapitulli VI krijon një kuadër të fuqishëm mbikëqyrjeje dhe zbatimi, duke siguruar që entitetet kritike të jenë në vijë me kërkesat e Direktivës. Qasja bashkëpunuese ndërmjet organeve të ndryshme mbikëqyrëse dhe fokusi në ndëshkimet proporcionale përforcojnë synimin e Direktivës për të rritur qëndrueshmërinë e entiteteve kritike në të gjithë Bashkimin Evropian.

KAPITULLI VII

Kapitulli VII i Direktivës (BE) 2022/2557 përshkruan procedurat në lidhje me miratimin e akteve të deleguara dhe zbatuese nga Komisioni Evropian. Ky kapitull përcakton

kuadrin ligjor dhe procedural për Komisionin për të ushtruar kompetencat e tij në rafinimin dhe zbatimin e Direktivës.

Kapitulli përshkruan në detaje procesin për miratimin e akteve të deleguara nga Komisioni. Kjo përfshin kushtet në të cilat jepen këto kompetenca, duke përfshirë kornizën kohore për ushtrimin e tyre (**pesë vjet nga 16 janari 2023**), dhe mekanizmin për revokimin e tyre të mundshëm nga Parlamenti ose Këshilli Evropian. E rëndësishmja, ai mandaton që Komisioni të konsultohet me ekspertë nga çdo Shtet Anëtar përpara miratimit të ndonjë akti të deleguar, duke siguruar që të merren parasysh perspektivat dhe ekspertiza e të gjitha Shteteve Anëtare. Ai gjithashtu specifikon procesin për njoftimin e akteve të miratuara në Parlamentin dhe Këshillin Evropian, së bashku me kërkesën që këto organe ose të shprehin kundërshtimin ose pëlqimin brenda një periudhe të caktuar, duke ofruar kështu një kontroll mbi kompetencat e deleguara të Komisionit.

Ky kapitull përshkruan gjithashtu procedurën e komisionit, duke deklaruar se Komisioni do të ndihmohet nga një komitet siç përcaktohet në Rregulloren (BE) Nr. 182/2011. Kjo rregullore përshkruan kornizën për komitetet që kontrollojnë ushtrimin e kompetencave zbatuese nga Komisioni, duke siguruar kështu mbikëqyrjen dhe përfshirjen e Shteteve Anëtare në procesin e zbatimit të Direktivës.

Në përgjithësi, Kapitulli VII siguron që miratimi i akteve të deleguara dhe zbatuese nga Komisioni të bëhet brenda një kuadri të strukturuar dhe transparent, që përfshin konsultimin me ekspertët e shteteve anëtare dhe mbikëqyrjen nga Parlamenti dhe Këshilli Evropian. Ky proces synon të sigurojë që zbatimi i Direktivës të jetë efektiv dhe reflektues i interesave dhe ekspertizës kolektive të Shteteve Anëtare të BE-së.

KAPITULLI VIII

Kapitulli VIII i Direktivës (BE) 2022/2557 përmban dispozitat përfundimtare në lidhje me raportimin, rishikimin, transpozimin, shfuqizimin, hyrjen në fuqi dhe adresat e Direktivës.

Ky kapitull përfshin një mandat për Komisionin Evropian për të vlerësuar dhe raportuar mbi pajtueshmërinë e çdo Shteti Anëtar me Direktivën deri më **17 korrik 2027**. Komisioni gjithashtu ka për detyrë të kryejë rishikime të rregullta të efektivitetit të Direktivës. Këto rishikime synojnë të vlerësojnë ndikimin e Direktivës në qëndrueshmërinë e entiteteve kritike dhe të përcaktojnë nëse janë të nevojshme ndonjë ndryshim. I pari nga këto rishikime është planifikuar për **17 qershor 2029**, dhe do të përfshijë komente nga Grupi i Qëndrueshmërisë së Entiteteve Kritike.

Kapitulli specifikon gjithashtu kërkesat e transpozimit për Shtetet Anëtare, duke vendosur një afat kohor deri më **17 tetor 2024**, për miratimin e masave të nevojshme në përputhje me Direktivën, ashtu që këto masa të hyjnë në fuqi ditën e nesërme. Për

më tepër, ajo kërkon që Shtetet Anëtare t'i referohen kësaj Direktive kur publikojnë masat e tyre kombëtare.

Për më tepër, kapitulli shpall shfuqizimin e Direktivës 2008/114/KE me efekt nga **18 tetori 2024**, dhe sqaron se referimet në Direktivën e shfuqizuar duhet të kuptohen si referenca në Direktivën e re.

Kapitulli tregon gjithashtu se Direktiva do të hyjë në fuqi njëzet ditë pas botimit të saj në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian.

Së fundi, ai specifikon se Direktiva u drejtohet Shteteve Anëtare, duke theksuar zbatueshmërinë dhe rëndësinë e saj për ta.

Si përmbledhje, Kapitulli VIII siguron kornizën për zbatimin, vlerësimin dhe rishikimin e vazhdueshëm të Direktivës, duke siguruar që objektivat e tij të jenë të integruara në mënyrë efektive në ligjet dhe praktikatat kombëtare të Shteteve Anëtare, dhe se efikasiteti i tij në përmirësimin e qëndrueshmërisë së entiteteve kritike vlerësohet rregullisht.

PASQYRIM I DIREKTIVËS NIS 2 TË BE-SË

Direktiva e BE-së 2022/2555, e njohur edhe si **Direktiva NIS 2 e BE-së**, e miratuar më 14 dhjetor 2022, synon të arrijë një nivel të lartë të përbashkët të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin Evropian. Ai e ndryshon Rregulloren (BE) Nr. 910/2014 dhe Direktivën (BE) 2018/1972, dhe shfuqizon Direktivën (BE) 2016/1148 (Direktiva NIS 1).

Paraardhësi, Direktiva (BE) 2016/1148 (Direktiva NIS 1), ishte e rëndësishme në zhvillimin e aftësive dhe bashkëpunimit të BE-së për sigurinë kibernetike. Megjithatë, sfidat në rritje e sipër të sigurisë kibernetike e bënë të nevojshme këtë direktivë të re. Direktiva e re NIS 2 e BE-së pranon kompleksitetin në rritje të sistemeve të rrjetit dhe informacionit, zgjerimin e peizazhit të kërcënimeve kibernetike dhe frekuencën dhe ndikimin në rritje të incidenteve kibernetike.

Direktiva e shtrin fushëveprimin e saj në një gamë më të gjerë sektorësh, duke njohur dallimin e vjetërsuar midis operatorëve të shërbimeve esenciale dhe ofruesve të shërbimeve dixhitale. Ai vendos një kriter uniform për identifikimin e entiteteve që i përkasin fushëveprimit të tij, kryesisht bazuar në madhësinë (ndërmarrjet e mesme dhe më të mëdha). Disa entitet, si ato që kryesisht përfshihen në sigurinë kombëtare ose në zbatimin e ligjit, përjashtohen nga fushëveprimi i tij.

Entitetet klasifikohen në dy kategori: **esenciale** dhe të **rëndësishme**, me detyrime të pajtueshmërisë të përshtatura sipas rëndësisë dhe madhësisë së tyre. Direktiva mandaton menaxhimin gjithëpërfshirës të rrezikut të sigurisë kibernetike dhe raportimin e incidenteve për këto entitete. Ai thekson nevojën që entitetet të menaxhojnë rreziqet

e zinxhirit të furnizimit dhe të miratojnë praktikatat e higjienës kibernetike.

Bashkëpunimi i zgjeruar inkurajohet në nivel të BE-së, duke përfshirë shkëmbimin e informacionit rreth kërcënimeve dhe dobësive kibernetike. Direktiva mbështet zhvillimin e aktiviteteve vullnetare të shkëmbimit të informacionit të sigurisë kibernetike dhe krijimin e një baze të dhënash evropiane të cënueshmërisë nga ENISA.

Direktiva synon të heqë divergjencat midis shteteve anëtare në standardet e sigurisë kibernetike, duke reduktuar kështu fragmentimin e tregut dhe duke rritur qëndrueshmërinë ndaj kërcënimeve kibernetike. Shtetet anëtare u kërkohet të transpozojnë direktivën në legjislacionin kombëtar, duke siguruar përafrimin me dispozitat e saj.

Pajtueshmëria me ligjet e BE-së për mbrojtjen e të dhënave është theksuar, duke siguruar respektimin e privatësisë dhe mbrojtjen e të dhënave personale. Direktiva është në përputhje me të drejtat themelore siç njihen në Kartën e BE-së dhe Komisioni Evropian është i ngarkuar me rishikime periodike për të propozuar ndryshime në përgjigje të ndryshimeve teknologjike, shoqërore ose të tregut.

Direktiva NIS 2 e BE-së përfaqëson një hap të rëndësishëm drejt harmonizimit dhe ngritjes së standardeve të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin Evropian, duke adresuar sfidat në zhvillim dhe duke rritur sigurinë dhe qëndrueshmërinë e përgjithshme dixhitale.

Direktiva është e strukturuar në nëntë kapituj dhe dy shtojca.

KAPITULLI I

Kapitulli I i Direktivës (BE) 2022/2555 vendos themelet për një kornizë të unifikuar dhe të standardeve të larta të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin Evropian. Ai synon të përmirësojë funksionimin e tregut të brendshëm duke vendosur masa të strukturuar të sigurisë kibernetike. Direktiva zbatohet për një gamë të gjerë entitetesh, duke përfshirë sektorët publikë dhe privatë, duke synuar veçanërisht ndërmarrjet e mesme dhe ato më të mëdha. Ai gjithashtu mbulon entitetet që ofrojnë shërbime kritike, pavarësisht nga madhësia e tyre, në domenet si komunikimet elektronike, shërbimet e besimit dhe sistemet e emrave të domenit.

Direktiva mandaton Shtetet Anëtare të miratojnë strategji kombëtare të sigurisë kibernetike dhe të emërojnë autoritetet përkatëse dhe ekipet e reagimit. Ai kërkon që entitetet t'u përmbahen praktikave specifike të menaxhimit të rrezikut dhe të raportojnë incidente të rëndësishme të sigurisë kibernetike. Për më tepër, Direktiva promovon

ndarjen e informacionit të sigurisë kibernetike dhe vendos përgjegjësitë mbikëqyrëse dhe zbatuese për Shtetet Anëtare.

Një aspekt kyç i Direktivës është fleksibiliteti dhe integrimi i saj me aktet ligjore të Bashkimit Evropian për sektorë specifike, duke lejuar zbatimin e harmonizuar në sektorë të ndryshëm. Ai përcakton standardet minimale të harmonizimit, duke i lejuar Shtetet Anëtare të miratojnë masa më të rrepta nëse dëshirojnë.

Përkufizimet në këtë kapitull janë gjithëpërfshirëse, duke mbuluar një gamë të gjerë termash esencial për interpretimin dhe zbatimin uniform të Direktivës në të gjithë BE-në. Ky kapitull hedh në mënyrë efektive themelet për një qasje të koordinuar dhe të fuqishme ndaj sigurisë kibernetike, duke theksuar bashkëpunimin, ndarjen e informacionit dhe zbatimin e qëndrueshëm të praktikave të sigurisë kibernetike në të gjithë Shtetet Anëtare.

KAPITULLI II

Kapitulli II i Direktivës (BE) 2022/2555 krijon një kornizë të koordinuar të sigurisë kibernetike, duke theksuar nevojën që Shtetet Anëtare të miratojnë strategji kombëtare gjithëpërfshirëse të sigurisë kibernetike. Këto strategji duhet të fokusohen në identifikimin e rreziqeve, përgatitjen për incidente dhe nxitjen e bashkëpunimit ndërmjet sektorit publik dhe privat.

Kapitulli rregullon përcaktimin e autoriteteve kompetente dhe pikave të vetme të kontaktit për sigurinë kibernetike, duke siguruar burime të përshtatshme për zbatimin efektiv të Direktivës. Këto entitete janë përgjegjëse për monitorimin e zbatimit të Direktivës, ndërlidhjen për bashkëpunimin ndërshtetëror dhe lehtësimin e operacioneve efikase të sigurisë kibernetike në nivel kombëtar.

Zhvillimi i kornizave kombëtare të menaxhimit të krizave kibernetike është një aspekt tjetër kritik, që kërkon nga Shtetet Anëtare të përcaktojnë autoritetet për menaxhimin e incidenteve të sigurisë kibernetike në shkallë të gjerë. Çdo Shtet Anëtar duhet gjithashtu të krijojë një plan të detajuar reagimi për incidente të tilla, duke integruar menaxhimin e krizave kibernetike në kuadrin më të gjerë kombëtar të menaxhimit të krizave.

Krijimi i CSIRT-ve (Ekipi i Reagimit të Incidenteve të Sigurisë Kompiuterike) është thelbësor për trajtimin e incidenteve të sigurisë. Këto ekipe kanë për detyrë të monitorojnë dhe analizojnë kërcënimet kibernetike, të japin paralajmërimet e hershme dhe t'u përgjigjen incidenteve. Direktiva thekson gjithashtu rëndësinë e infrastrukturës

së sigurt të komunikimit për CSIRT-të dhe inkurajon bashkëpunimin ndërkombëtar dhe shkëmbimin e informacionit.

Një komponent inovativ i kapitullit është futja e një procesi të koordinuar të zbulimit të cënueshmërisë, me një CSIRT të përcaktuar që vepron si koordinator. Për më tepër, ENISA ka për detyrë të zhvillojë dhe mirëmbajë një bazë të dhënash evropiane të cënueshmërisë, duke lehtësuar raportimin

dhe menaxhimin e dobësive.

Së fundi, kapitulli nënvizon rëndësinë e bashkëpunimit në nivel kombëtar ndërmjet autoriteteve të ndryshme, duke siguruar komunikim efektiv dhe shkëmbim informacioni. Ky bashkëpunim është jetik për një qasje të unifikuar ndaj sigurisë kibernetike, duke përafuar strategjitë kombëtare me qëllimet përgjithshme të Direktivës.

KAPITULLI III

Rrjeti i CSIRT-ve, i përbërë nga përfaqësues të CSIRT-ve kombëtare, fokusohet në bashkëpunimin operacional. Ai lehtëson shkëmbimin e teknologjisë, informacionit mbi kërcënimet dhe incidentet kibernetike, dhe zhvillimin e përgjigjeve të koordinuara ndaj sfidave të sigurisë kibernetike.

EU-CyCLONE (Rrjeti evropian i organizatave ndërlidhëse të krizave kibernetike), një tjetër komponent kyç, i dedikohet menaxhimit të incidenteve dhe krizave të sigurisë kibernetike në shkallë të gjerë në nivel operacional. Ai synon të zhvillojë një ndërgjegjësim të përbashkët për situatën dhe të koordinojë strategjitë e menaxhimit gjatë ngjarjeve të tilla.

Gjithashtu theksohet edhe bashkëpunimi ndërkombëtar, me dispozita që Unioni të angazhohet me vendet e treta ose organizatat ndërkombëtare në aktivitetet e sigurisë kibernetike. Kjo nxit një qasje globale për adresimin e kërcënimeve kibernetike.

Roli i ENISA përfshin zhvillimin e një raporti

dvyjeçar mbi gjendjen e sigurisë kibernetike në Bashkimin Evropian, vlerësimin e rreziqeve, aftësive, niveleve të ndërgjegjësimit dhe ofrimin e rekomandimeve të politikave. Ky raport është thelbësor për të kuptuar dhe adresuar peizazhin në zhvillim të sigurisë kibernetike.

Së fundi, kapitulli prezanton konceptin e rishikimeve nga ana e Shteteve të Bashkimit, një proces vullnetar ku Shtetet Anëtare vlerësojnë aftësitë e njëri-tjetrit për sigurinë kibernetike dhe zbatimin e Direktivës. Këto rishikime, të kryera nga ekspertë të caktuar të sigurisë kibernetike, ofrojnë njohuri dhe rekomandime të vlefshme për përmirësimin e praktikave të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin Evropian.

Në përgjithësi, Kapitulli III krijon një kornizë të fortë për bashkëpunimin dhe shkëmbimin e informacionit në nivele të ndryshme, esenciale për një përgjigje kohezive dhe efektive ndaj sfidave të sigurisë kibernetike në Bashkimin Evropian dhe më gjerë.

KAPITULLI IV

Kapitulli IV përshkruan kërkesat për menaxhimin e rrezikut të sigurisë kibernetike dhe detyrimet e raportimit për entitetet esenciale dhe të rëndësishme. Kapitulli thekson përgjegjësinë e organeve të menaxhimit në mbikëqyrjen dhe zbatimin e masave të sigurisë kibernetike dhe mandaton

trajnime të rregullta si për menaxhmentin ashtu edhe për punonjësit.

Subjekteve u kërkohet të miratojnë masa gjithëpërfshirëse të sigurisë kibernetike bazuar në një qasje të të gjitha rreziqeve, duke përfshirë politikatat për analizën e rrezikut,

trajtimin e incidenteve dhe vazhdimësinë e biznesit. Këto masa duhet të jenë të përshtatshme për nivelin e rrezikut dhe madhësinë e entitetit, dhe entitetet janë të obliguara të ndërmarrin veprime korigjuese nëse nuk respektojnë.

Një fokus i rëndësishëm i këtij kapitulli është në raportimin e incidenteve të sigurisë kibernetike. Entiteteve u kërkohet të njoftojnë menjëherë autoritetet përkatëse për incidente të rëndësishme dhe të komunikojnë kërcënimet e mundshme kibernetike për marrësit e shërbimeve. Kapitulli gjithashtu lejon të bërit publik të incidenteve të rëndësishme në rrethana të caktuara.

Për më tepër, kapitulli prezanton përdorimin e skemave evropiane të certifikimit të sigurisë kibernetike. Shtetet anëtare mund

t'u kërkojnë entiteteve të përdorin produkte, shërbime dhe procese të certifikuara TIK, dhe se Komisioni ka autoritetin të specifikojë se cilat kategori entitetesh duhet të përdorin këto zgjidhje të certifikuara.

Së fundi, kapitulli promovon përdorimin e standardeve evropiane dhe ndërkombëtare në sigurinë kibernetike, ku ENISA ofron udhëzime për fushat teknike përkatëse dhe standardet ekzistuese.

Në përgjithësi, Kapitulli IV krijon një kornizë të fortë për menaxhimin dhe raportimin e rreziqeve të sigurisë kibernetike, duke theksuar rëndësinë e masave proaktive, komunikimit efektiv dhe pajtueshmërisë me standardet për të rritur sigurinë kibernetike nëpër entitete esenciale dhe të rëndësishme.

KAPITULLI V

Kapitulli V i Direktivës përshkruan juridiksionin, territorialitetin dhe udhëzimet e regjistrimit për entitete të ndryshme që mbulohen nga Direktiva.

Ky kapitull specifikon se entitetet në përgjithësi i nënshtrohen juridiksionit të shtetit anëtar ku janë themeluar. Megjithatë, rregulla specifike zbatohen për lloje të ndryshme entitetesh, duke përfshirë ato që nuk janë themeluar në BE, por që ofrojnë shërbime brenda saj. Këto entitete duhet të caktojnë një përfaqësues në BE, megjithëse kjo nuk e mbron entitetin nga veprimet ligjore.

Një aspekt i rëndësishëm i këtij kapitulli është mandati për Agjencinë e Bashkimit Evropian për Sigurinë Kibernetike (ENISA) për të krijuar një regjistër gjithëpërfshirës të ofruesve të shërbimeve. Entiteteve u kërkohet të dorëzojnë dhe përditësojnë rregullisht informacionin e tyre tek autoritetet kompetente, të cilat më pas i përcillen

ENISA-s.

Më tej, kapitulli fokusohet në mbledhjen dhe mirëmbajtjen e të dhënave të sakta të regjistrimit të emrave të domenit. Regjistrat e emrave të Domenit të Nivelit të Lartë (TLD) dhe shërbimet e regjistrimit të emrave të domenit duhet të kenë politika verifikimi për të siguruar saktësinë e të dhënave. Të dhënat jo-personale të regjistrimit duhet të jenë të disponueshme publikisht dhe qasja në të dhëna specifike duhet të sigurohet sipas kërkesave të ligjshme. Për më tepër, ai thekson nevojën për të shmangur dyfishimin në mbledhjen e të dhënave.

Në përgjithësi, Kapitulli V përcakton rregulla të qarta për përcaktimin e juridiksionit të entiteteve sipas Direktivës dhe kërkon mirëmbajtjen e regjistrave dhe bazave të të dhënave për të siguruar llogaridhënie dhe transparencë në regjistrimin e emrave të domenit dhe ofrimin e shërbimit.

KAPITULLI VI

Kapitulli VI i Direktivës fokusohet në shkëmbimin e informacionit në lidhje me sigurinë kibernetike, duke ofruar udhëzime

për shkëmbimin dhe njoftimin vullnetar.

Ky kapitull paraqet një kornizë për ndarjen vullnetare të informacionit në lidhje me sigurinë

kibernetike. Ky shkëmbim përfshin një gamë të gjerë informacioni për sigurinë kibernetike që synon të rrisë nivelet e përgjithshme të sigurisë kibernetike dhe aftësitë e reagimit. Shtetet Anëtare të BE-së luajnë një rol në lehtësimin e krijimit të këtyre marrëveshjeve të shkëmbimit të informacionit, duke siguruar që informacioni i ndjeshëm të trajtohet siç duhet. Entiteteve u kërkohet të informojnë autoritetet kompetente për pjesëmarrjen e tyre në këto marrëveshje.

Më tej, kapitulli zgjeron fushëveprimin e shkëmbimit të informacionit, duke i lejuar si entiteteve esenciale e edhe atyre të rëndësishme, por dhe entiteteve e tjera, të raportojnë vullnetarisht incidentet, kërcënimet dhe afërsisht humbjet tek CSIRT-të ose autoritetet kompetente. Përpunimi i këtyre njoftimeve vullnetare menaxhohet

në mënyrë të ngjashme me njoftimet e detyrueshme, me mundësinë e dhënies për prioritizim. E rëndësishmja, raportimi vullnetar nuk e obligon entitetin ndaj ndonjë detyrimi shtesë përtej atyre që do të ekzistojnë pa paralajmërim. Theksohet konfidencialiteti dhe mbrojtja e duhur e informacionit të dhënë nga entiteti njoftues.

Në përmbledhje, Kapitulli VI inkurajon një qasje bashkëpunuese për sigurinë kibernetike, duke promovuar ndarjen e informacionit jetik midis entiteteve të ndryshme për të rritur gatishmërinë dhe reagimin ndaj kërcënimeve dhe incidenteve kibernetike. Ky bashkëpunim lehtësohet nga Shtetet Anëtare dhe menaxhohet për të siguruar mbrojtjen dhe përdorimin e duhur të informacionit të ndarë bashkërisht.

KAPITULLI VII

Kapitulli VII i Direktivës fokusohet në mekanizmat e mbikëqyrjes dhe të zbatimit për të garantuar përputhshmërinë.

Ky kapitull paraqet kornizën e përgjithshme për mbikëqyrjen dhe zbatimin, duke theksuar nevojën për mbikëqyrje efektive, prioritizimin e detyrave bazuar në rrezik dhe bashkëpunimin me autoritetet e mbrojtjes së të dhënave. Ai trajton gjithashtu mbikëqyrjen e entiteteve të administratës publike, duke garantuar pavarësinë operacionale për autoritetet kompetente.

Kapitulli shtjellon më tej masat mbikëqyrëse dhe zbatuese për entitetet esenciale. Kjo përfshin një sërë kompetencash për autoritetet kompetente, nga inspektimet në vendndodhje te auditimet e sigurisë dhe autoriteti për të nxjerrë udhëzime detyruese dhe për të vendosur gjoba. Ai gjithashtu përfshin edhe menaxhmentin e këtyre entiteteve përgjegjës për pajtueshmërinë.

Për më tepër, kapitulli përfshin dispozita të ngjashme për entitetet e rëndësishme, me një fokus të veçantë në masat mbikëqyrëse pas gjetjes faktike.

Ka udhëzime për shqiptimin e gjobave administrative ndaj entiteteve esenciale dhe të rëndësishme, me kufizime maksimale të bazuara ose në një përqindje të qarkullimit total vjetor global ose në shuma fikse.

Kapitulli thekson gjithashtu domosdoshmërinë e bashkëpunimit me autoritetet e mbrojtjes së të dhënave në rastet e shkeljeve të të dhënave personale, duke siguruar përputhje me Rregulloren e Përgjithshme të Mbrojtjes së të Dhënave (GDPR). Shtetet anëtare janë të autorizuar të vendosin rregulla kombëtare për gjobat që lidhen me shkeljet e kësaj Direktive.

Së fundi, kapitulli inkurajon ndihmën dhe bashkëpunimin e ndërsjellë midis autoriteteve kompetente në të gjithë Shtetet Anëtare, veçanërisht në skenarët ndërshtetëror. Ai përcakton kornizën për një bashkëpunim të tillë, duke përfshirë veprimet e përbashkëta mbikëqyrëse dhe shkëmbimin e informacionit dhe burimeve.

Në përmbledhje, Kapitulli VII përcakton një kornizë gjithëpërfshirës për mbikëqyrjen dhe zbatimin e përputhshmërisë me Direktivën,

duke u ofruar autoriteteve kompetente kompetencat dhe përgjegjësitë e nevojshme. It Ai thekson një qasje të koordinuar, si brenda

Shteteve Anëtare ashtu edhe përtej kufijve, për të adresuar në mënyrë efektive sfidat e sigurisë kibernetike.

KAPITULLI VIII

Kapitulli VIII i Direktivës fokusohet në delegimin dhe zbatimin e akteve ligjore, veçanërisht rolin e Komisionit Evropian dhe procedurat për miratimin e këtyre akteve ligjore.

Ky kapitull trajton delegimin e kompetencave Komisionit, veçanërisht për miratimin e akteve ligjore të deleguara. Ky delegim i nënshtrohet disa kushteve dhe një afati kohor të paracaktuar prej pesë vitesh nga janari 2023. Neni gjithashtu përshkruan procesin e revokimit të kësaj kompetence nga Parlamenti ose Këshilli Evropian. Përpara miratimit të një akti ligjor të deleguar, Komisionit i kërkohet të konsultohet me ekspertë nga çdo Shtet Anëtar. Pas miratimit, akti i dorëzohet Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe do të hyjë në fuqi vetëm nëse nuk ngrihet asnjë kundërshtim brenda një periudhe të caktuar.

Për më tepër, kapitulli në detaje përshkruan procedurën e komitetit për të mbështetur Komisionin. Ky komitet funksionon në kuadër të Rregullores (BE) Nr. 182/2011. Neni shpjegon zbatimin e kësaj rregulloreje, veçanërisht në lidhje me procedurën për marrjen e mendimeve të komitetit. Ai gjithashtu përcakton kushtet në të cilat një procedurë me shkrim mund të ndërpritet.

Në përmbledhje, Kapitulli VIII ofron kornizën ligjore për rolin e Komisionit në miratimin e akteve të deleguara dhe përshkruan kërkesat procedurale për komitetin që ndihmon Komisionin në këtë detyrë. Ai thekson rëndësinë e konsultimit, njoftimit dhe opsionit që Parlamenti dhe Këshilli Evropian të kundërshtojnë aktet ligjore të Komisionit, duke siguruar kontrollë dhe balancim në procesin legjislativ.

KAPITULLI IX

Kapitulli IX i Direktivës përshkruan dispozitat përfundimtare, duke u fokusuar në procesin e rishikimit, transpozimin, ndryshimet dhe plotësimet në legjislacionin ekzistues, shfuqizimin e direktivave të mëparshme, datën e hyrjes në fuqi dhe adresuesit e Direktivës.

Ky kapitull paraqet një orar të rishikimit periodik për Komisionin për të vlerësuar efektivitetin dhe ndikimin e Direktivës, veçanërisht në lidhje me ekonominë dhe nevojat e shoqërisë për sigurinë kibernetike. Ai gjithashtu përmend mundësinë për propozime legjislative të bazuara në këto rishikime.

Kapitulli cakton një afat kohor për Shtetet Anëtare që të miratojnë masat e nevojshme në përputhje me Direktivën dhe mandaton

që këto masa t'i referohen kësaj Direktive pas publikimit të tyre zyrtar.

Më tej, kapitulli specifikon ndryshimet në rregulloret dhe direktivat ekzistuese të BE-së, veçanërisht fshirjen e disa neneve nga Rregullorja (BE) Nr. 910/2014 dhe Direktiva (BE) 2018/1972, me efekt nga data 18 tetor 2024.

Për më tepër, kapitulli shpall s **shfuqizimin e Direktivës (BE) 2016/1148 të njohur si Direktiva NIS 1 e BE-së, me efekt nga data 18 tetor 2024**, and clarifies how dhe sqaron se si duhet të interpretohen referencat ndaj direktivës së shfuqizuar.

Ky kapitull deklaron gjithashtu hyrjen në fuqi të Direktivës, e cila ndodh njëzet ditë pas botimit të saj në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian..

Së fundi, kapitulli identifikon adresuesit e Direktivës, të cilët janë Shtetet Anëtare të Bashkimit Evropian.

Në parim, Kapitulli IX ofron kornizën ligjore

dhe procedurale për zbatimin e Direktivës, ndryshimin e ligjeve ekzistuese, rishikimin dhe vlerësimin periodik dhe fushën e zbatimit të saj brenda Shteteve Anëtare të BE-së.

SHTOJCA I

Annex I outlines the critical sectors and subsectors, with specific types of entities under each category, that are subject to the Directive's provisions. This classification serves to identify key areas of focus for cybersecurity measures and compliance, spanning diverse fields such

as energy, transport, banking, health, digital infrastructure, and public administration. The Annex ensures that entities across these essential sectors are adequately protected and regulated, given their significance to national and economic security.

SHTOJCA II

Annex II identifies other sectors considered critical for cybersecurity provisions, expanding the scope beyond the primary sectors in Annex I. It includes sectors like postal and courier services, waste management, chemical manufacture and distribution, food production and distribution, various manufacturing subsectors, digital service providers, and research

organizations. This classification aims to encompass a broader range of entities that, while not as critical as those in Annex I, still play significant roles in maintaining societal and economic stability and security. The inclusion of these sectors ensures a comprehensive approach to cybersecurity, safeguarding a wider spectrum of essential services and infrastructure.

ANALIZA KRAHASUESE

1. Ligji për Infrastrukturën Kritike kundrejt Direktivës së BE-së 2022/2555 për Qëndrueshmërinë e Entiteteve Kritike

Në fushën e infrastrukturës kritike, janë evidente qasje të dallueshme ndërmjet Ligjit nr. 06/L –014 për Infrastrukturën Kritike në Kosovë dhe Direktivës (BE) 2022/2557 për Qëndrueshmërinë e Entiteteve Kritike.

Ligji Nr. 06/L –014 për Infrastrukturën Kritike në Kosovë, i krijuar me Dekretin Nr. DL-016-2018; fillimisht u shpall me synimin për t'u përafuar me standardet e Bashkimit Evropian, duke u bazuar në Direktivën e atëhershme mbizotëruese të BE-së 2008/114/EC e 8 dhjetorit 2008. Ky ligj ishte një hap vendimtar për Kosovën, duke treguar përkushtimin e saj për ruajtjen e infrastrukturës kritike kombëtare dhe evropiane, në atë mënyrë duke siguruar mirëqenien dhe stabilitetin e qytetarëve të saj. Ai strukturoi një kornizë ligjore gjithëpërfshirëse që fokusohet kryesisht në sektorët e energjisë dhe transportit, duke përfshirë analizën e rrezikut, koordinimin e sigurisë dhe mekanizmat e raportimit, duke reflektuar Direktivat e legjislacionit të BE-së të asaj kohe.

Megjithatë, tabloja e menaxhimit të infrastrukturës kritike ka evoluar ndjeshëm që atëherë. Direktiva e BE-së 2008/114/KE, e cila shërbeu si gur themeli për ligjin e Kosovës, është shfuqizuar dhe zëvendësuar me Direktivën e re (BE) 2022/2557. Ky zëvendësim shënon një ndryshim të rëndësishëm në qasjen e BE-së drejt infrastrukturës kritike – nga një paradigmë e bazuar në mbrojtje në një kornizë të orientuar nga qëndrueshmëria. Direktiva e re zgjeron fushën përtej sektorëve tradicionalë dhe thekson adresimin e një spektri më të gjerë kërcënimesh, duke

përfshirë rreziqet hibride, terroriste dhe të lidhura me ndryshimet klimatike. Ai përkrah vlerësimet gjithëpërfshirëse të rrezikut, duke integruar varësitë në sektorë dhe vende të ndryshme dhe nënvizon rëndësinë e planifikimit të qëndrueshmërisë, bashkëpunimit ndërshtetëror dhe shkëmbimit efikas të informacionit.

Ky evoluim në politikën e BE-së e ngre si nevojë urgjente që Kosova të rishqyrtojë dhe rishikojë Ligjin e saj për Infrastrukturën Kritike. Ndërsa ligji nr. 06/L –014 ishte gjithëpërfshirës dhe i përafuar me standardet e BE-së në kohën e miratimit të tij, përafrimi i tij me Direktivën e re (BE) 2022/2557 është bërë esencial për të siguruar rëndësinë dhe efikasitetin e tij në kontekstin aktual. Theksimet e Direktivës së re për qëndrueshmërinë, vlerësimet më të gjera të rrezikut dhe mekanizmat bashkëpunues për entitetet kritike paraqesin një mundësi për Kosovën që të përmirësojë strategjitë e saj për mbrojtjen e infrastrukturës dhe të harmonizohet me standardet e përditësuara të BE-së.

Sa i përket vlerësimit dhe menaxhimit të rrezikut, Ligji i Kosovës përcakton një proces për analizën e rrezikut që synon identifikimin dhe përcaktimin e infrastrukturës kritike, së bashku me kërkesën për zhvillimin e Planeve të Sigurisë së Operatorit (PSO-të). Këto OPS janë thelbësore për të siguruar që infrastrukturata e përcaktuara të kenë masa të forta sigurie. Nga ana tjetër, Direktiva e BE-së avokon për vlerësime më gjithëpërfshirëse të rrezikut nga entitetet kritike. Ai njeht gamën e gjerë të rreziqeve dhe varësive që

shtrihen përtej kufijve kombëtarë dhe kufijve sektorialë, duke nxitur një këndvështrim holistik të menaxhimit të rrezikut.

Aspekti i planifikimit dhe koordinimit të sigurisë i vë në pah gjithashtu edhe dallimet. Ligji i Kosovës fokusohet në mbrojtjen dhe koordinimin e sektorëve specifikë, duke vendosur role që janë thelbësore për menaxhimin e sigurisë brenda sektorëve individualë. Anasjelltas, Direktiva e BE-së kërkon një sërë masash teknike, sigurie dhe organizative, duke mandatuar mirëmbajtjen e planeve të qëndrueshmërisë. Ai shkon një hap më tej duke kërkuar nga zyrtarët ndërlidhës për komunikim efektiv me autoritetet, duke theksuar nevojën për angazhim proaktiv dhe të vazhdueshëm.

Kur bëhet fjalë për raportimin dhe shkëmbimin e informacionit, Ligji i Kosovës obligon raportimin dhe trajtimin e rreptë të informacionit, veçanërisht për Infrastrukturat Kritike Evropiane. Kjo qasje synon ruajtjen e një niveli të lartë të saktësisë dhe sigurisë së informacionit. Në krahasim, Direktiva e BE-së vë theks të rëndësishëm në ndarjen e informacionit dhe bashkëpunimin ndërmjet Shteteve Anëtare. Ky fokus, veçanërisht për subjektet me ndikime ndërshtetërore, nënvizon rëndësinë e përpjekjeve bashkëpunuese përballë rreziqeve të përbashkëta.

Rolet e monitorimit dhe mbikëqyrjes trajtohen gjithashtu në mënyrë të veçantë. Ligji i Kosovës e mandaton Ministrinë e Punëve të Brendshme me një rol qendror në monitorim, mbikëqyrje dhe vlerësim, duke përfshirë përgatitjen e raporteve vjetore të rrezikut. Ky centralizim pasqyron një qasje të fokusuar ndaj mbikëqyrjes. Direktiva e BE-së, nga ana tjetër, fuqizon autoritetet kompetente për të mbikëqyrur dhe zbatuar përputhshmërinë,

duke vendosur një kornizë që përfshin ndëshkimet për mospërputhje. Ky sistem nënkupton një qasje më të shpërndarë për të siguruar respektimin e standardeve të qëndrueshmërisë dhe sigurisë.

Për Kosovën, kjo nënkupton zgjerimin e fushëveprimit të ligjit për të përfshirë më shumë sektorë, miratimin e një qasjeje të integruar të menaxhimit të rrezikut, forcimin e mekanizmave koordinues, zhvillimin e sistemeve të fuqishme të raportimit dhe shkëmbimit të informacionit, përafrimin e mekanizmave monitorues dhe mbikëqyrës me standardet e BE-së dhe fokusimin në inovacionet teknologjike. Ndryshimet dhe plotësimet e tilla jo vetëm që do të rrisin qëndrueshmërinë e infrastrukturës së Kosovës, por gjithashtu do të forcojnë përafrimin e saj me kornizën më të gjerë evropiane për mbrojtjen e infrastrukturës kritike.

Në përmbledhje, përderisa Ligji i Kosovës ofron një bazë solide për mbrojtjen dhe menaxhimin e infrastrukturës kritike, duke u fokusuar në sektorë specifikë dhe role të strukturuar, Direktiva e BE-së prezanton një perspektivë më të zgjeruar dhe më të integruar. Ai thekson qëndrueshmërinë, vlerësimet gjithëpërfshirëse të rrezikut, masat e ndryshme të sigurisë dhe bashkëpunimin e gjerë të BE-së. Për Kosovën, përafrimi i ligjit të saj me Direktivën e BE-së do të nënkuptonte përfshirjen e një sferë më të gjerë të menaxhimit të infrastrukturës kritike, një qasje holistike për vlerësimin e rrezikut dhe një fokus të zgjeruar në bashkëpunimin ndërshtetëror dhe shkëmbimin e informacionit. Ky përafrim jo vetëm që do të rriste qëndrueshmërinë e infrastrukturës së Kosovës, por gjithashtu do ta integronte atë në mënyrë më të qetë në kontekstin më të gjerë evropian të mbrojtjes së infrastrukturës kritike.

2. Ligji për Infrastrukturën Kritike kundrejt Direktivës së BE-së NIS 2022/2555

Ligji për Infrastrukturën Kritike në Kosovë paraqet një përpjekje themelore të Kosovës për të mbrojtur dhe menaxhuar infrastrukturën e saj kritike, në përputhje me standardet e Bashkimit Evropian të asaj kohe. I krijuar për të garantuar sigurinë dhe mirëqenien e qytetarëve të tij, ky ligj fokusohet në sektorë jetikë si energjia dhe transporti dhe vendos mekanizma për mbikëqyrjen dhe mbrojtjen e tyre. Elementët kryesorë përfshijnë rolet e Koordinatorëve të Sigurisë dhe Zyrtarëve Ndërlidhës të Sigurisë, dhe kërkesat për zhvillimin e Planeve të Sigurisë së Operatorit (PSO-të).

Megjithatë, me prezantimin e 'Direktivës

(BE) 2022/2555', ekziston një nevojë e qartë për të përditësuar Ligjin e Kosovës për të pasqyruar standardet më të fundit në menaxhimin e infrastrukturës kritike. Kjo Direktivë shënon një ndryshim të rëndësishëm në qasjen e BE-së, duke e zgjeruar fushëveprimin përtej sektorëve tradicionalë për të përfshirë një gamë më të larmishme fushash, duke përfshirë kujdesin shëndetësor, infrastrukturën dixhitale dhe administratën publike. Ai thekson një nivel të lartë të sigurisë kibernetike në të gjithë BE-në, me fokus në menaxhimin e rrezikut, raportimin e incidenteve dhe bashkëpunimin.

Për të sjellë Ligjin e Kosovës në përputhje me Direktivën, nevojiten disa ndryshime:

- 1. Zgjerimi i Mbulimit të Sektorit:** Ligji i Kosovës duhet të zgjerojë fokusin e tij për të përfshirë sektorët shtesë të identifikuar në Direktivë. Ky ndryshim do të sigurojë një qasje më gjithëpërfshirëse për mbrojtjen e të gjithë sektorëve të infrastrukturës kritike.
- 2. Integrimi i Menaxhimit të Rrezikut:** Ligji duhet të miratojë një qasje më holistike për menaxhimin e rrezikut, duke reflektuar theksin e Direktivës në vlerësimin gjithëpërfshirës të rrezikut dhe strategjitë e lehtësimeve.
- 3. Rritja e planifikimit dhe koordinimit të sigurisë:** Dispozitat në Ligjin e Kosovës lidhur me planifikimin e sigurisë, shkëmbimin e informacionit dhe raportimin duhet të përditësohen. Kjo do të përfshinte ngritjen e mekanizmave për shkëmbimin efikas të informacionit dhe reagimin bashkëpunues ndaj kërcënimeve.
- 4. Forcimi i monitorimit dhe mbikëqyrjes:** Ligji duhet të përmirësojë mekanizmat e tij të monitorimit dhe mbikëqyrjes për të siguruar pajtueshmëri dhe zbatim efektiv, në përputhje me standardet e BE-së.
- 5. Adoptimi i avancimeve teknologjike:** Përfshirja e dispozitave për adoptimin e teknologjive dhe praktikave të avancuara të sigurisë kibernetike është thelbësore. Ky hap do të përfronte qasjen e Kosovës me skemat evropiane të certifikimit të sigurisë kibernetike të miratuara nga Direktiva.

Me zbatimin e këtyre përditësimeve, Ligji për Infrastrukturën Kritike në Kosovë jo vetëm që do të përputhet me standardet më të fundit të BE-së, por gjithashtu do të forcojë qëndrueshmërinë e infrastrukturës së saj. Ky proces është esencial që Kosova të

menaxhojë dhe mbrojë në mënyrë efektive infrastrukturën e saj kritike në një botë gjithnjë e më të interkonektuar dhe të dixhitalizuar, duke garantuar sigurinë dhe mirëqenien e qytetarëve të saj.

REKOMANDIMET

Në kontekstin e përditësimit të Ligjit të Kosovës Nr. 06/L –014 për Infrastrukturën Kritike, është e domosdoshme që të përafrohet me standardet në zhvillim të vendosura nga BE-ja, veçanërisht në frymën e Direktivës së re (BE) 2022/2557 dhe Direktivës NIS 2 të

BE-së 2022/2555. Kjo kërkon jo vetëm një zgjerim të fushëveprimit të ligjit, por edhe rafinim të fokusit të tij për të siguruar mbrojtje gjithëpërfshirëse dhe të modernizuar të infrastrukturës kritike.

- 1. Përditësim për t'u përafuar me Direktivat e reja të BE-së:** Rishikimi urgjent i Ligjit nr. 06/L –014 është i nevojshëm për të qenë në përputhje me Direktivën e re (BE) 2022/2557. Kjo përfshin një ndryshim paradigme nga mbrojtja në qëndrueshmëri, duke u përshtatur me një grup të zgjeruar kërcënimesh dhe duke nxitur një qasje më të interkonektuar për menaxhimin e infrastrukturës.
- 2. Rafinimi i Mbulimit Sektorial:** Nenit 5 të ndryshohet dhe plotësohet për të hequr konceptin “2.8. vlera kombëtare” nga Sektorët e Infrastrukturës Kritike. Ky ndryshim do të qartësojë dhe racionalizojë fokusin e ligjit, duke siguruar që ai është në përputhje të drejtpërdrejt me prioritetet dhe kërcënimet aktuale.
- 3. Përfshirja e Sektorëve të Ndryshëm dhe të Zgjeruar:** Prezantoni një listë gjithëpërfshirëse të sektorëve që pasqyrojnë nevojat aktuale të infrastrukturës kritike. Këto duhet të kategorizohen në dy grupe:

SEKTORËT ME KRITICITET TË LARTË:

Energjia

Transporti

Bankat

Infrastrukturat e tregut financiar

Shëndetësia

Uji i pijshëm

Ujërat e zeza

Infrastruktura dixhitale

Menaxhimi i shërbimeve të TIK-ut
(biznes me biznes)

Administrata publike

Gjithësia

SEKTORË TË TJERË KRITIKË:

Shërbime postare dhe korrierë

Prodhimtaria

Menaxhimi i mbeturinave

Ofruesit dixhitalë

Prodhimi, përpunimi dhe shpërndarja e produkteve kimike

Hulumtimet

Prodhimi, përpunimi dhe shpërndarja e ushqimit

4. Menaxhimi holistik i rrezikut: Vendosni një qasje gjithëpërfshirëse për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut, duke marrë parasysh ndërvarësinë në të gjithë këta sektorë dhe ndikimet e mundshme transnacionale të kërcënimeve.

5. Planifikimi i Përmirësuar i Sigurisë dhe Qëndrueshmërisë: Rishikimi i ligjit për të përfshirë mekanizma të përmirësuar të planifikimit, koordinimit dhe shkëmbimit të informacionit. Kjo do të lehtësojë një përgjigje më bashkëpunuese dhe efektive ndaj kërcënimeve dhe ndërprerjeve të infrastrukturës.

6. Mekanizma të fuqishëm monitorues dhe mbikëqyrës: Forcimi i roleve mbikëqyrëse, duke përcaktuar mekanizma të qartë për përpunueshmërinë dhe zbatimin për të siguruar respektimin e standardit të përditësuar të ligjit.

7. Integrimi i teknologjive të avancuara të sigurisë kibernetike: Miratimi i dispozitave për përdorimin e teknologjive dhe praktikave më të reja të sigurisë kibernetike. Kjo duhet të jetë në përputhje me standardet evropiane të sigurisë kibernetike dhe skemat e certifikimit.

8. Promovimi i Bashkëpunimit Ndërkombëtar: Nxitja e lidhjeve më të forta ndërkombëtare për shkëmbimin e njohurive dhe përpjekjet kolektive në mbrojtjen e infrastrukturës kritike, veçanërisht me shtetet anëtare të BE-së dhe organizatat ndërkombëtare përkatëse.

9. Rishikimi i rregullt dhe përshtatja dinamike: Krijimi i një sistemi për rishikimin dhe përshtatjen e vazhdueshme të ligjit, duke e bërë atë të përgjigjet ndaj përparimeve teknologjike dhe tablove kërcënuese në zhvillim.

Me zbatimin e këtyre rekomandimeve, Kosova do të rrisë ndjeshëm qëndrueshmërinë dhe sigurinë e infrastrukturës së saj kritike. Një përditësim i tillë do të sigurojë që ligji të jetë jo vetëm gjithëpërfshirës dhe bashkëkohor, por edhe i sinkronizuar me standardet më

të fundit të BE-së. Ky përafrim është qenësor për ruajtjen e infrastrukturës së Kosovës, duke siguruar kështu sigurinë dhe mirëqenien e qytetarëve të saj në një kontekst global që evoluon me shpejtësi.

REFERENCAT

1. Ligji Nr. 06/L-014 për Infrastrukturën Kritike në Kosovë: <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=16313>
2. EUR-Lex: Këshilli i Bashkimit Evropian - Direktiva 2008/114/EC mbi identifikimin dhe përcaktimin e Infrastrukturave Kritike Evropiane dhe vlerësimin e nevojës për të përmirësuar mbrojtjen e tyre: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj>
3. EUR-Lex: Këshilli i Bashkimit Evropian - Direktiva 2022/2557 mbi qëndrueshmërinë e entiteteve kritike (Direktiva CER): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2557/oj>
4. EUR-Lex: Këshilli i Bashkimit Evropian - Direktiva 2022/2555 mbi masat për një nivel të lartë të përbashkët të sigurisë kibernetike në të gjithë Bashkimin, duke ndryshuar Rregulloren (BE) Nr. 910/2014 dhe Direktivën (BE) 2018/1972, dhe duke shfuqizuar Direktivën (BE) 2016/1148 (Direktiva NIS 2): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555>
5. EUR-Lex: Këshilli i Bashkimit Evropian - Direktiva 2016/1148 mbi masat për një nivel të lartë të përbashkët të sigurisë së rrjeteve dhe sistemeve të informacionit në të gjithë Bashkimin (Direktiva NIS 1): <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/1148/oj>
6. Komisioni Evropian - Qëndrueshmëria e Infrastrukturës Kritike: [ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation/protection/critical-infrastructure-resilience_en](https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/counter-terrorism-and-radicalisation/protection/critical-infrastructure-resilience_en)
7. Komisioni Evropian - Direktivat CER dhe NIS-2: <https://ec.europa.eu/newsroom/cipr/items/764849/en>
8. Komisioni Evropian - Regjistri i Grupeve të Ekspertëve të Komisionit dhe Entiteteve të tjera të ngjashme: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&groupID=3889>
9. ENISA – Direktiva NIS 2: <https://www.enisa.europa.eu/topics/cybersecurity-policy/nis-directive-new>
10. ENISA – EU CyCLONe: <https://www.enisa.europa.eu/topics/incident-response/cyclone>
11. Parlamenti Evropian – Direktiva NIS 2: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689333/EPRS_BRI\(2021\)689333_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2021/689333/EPRS_BRI(2021)689333_EN.pdf)
12. QKSS – Zhblokimi i procesit të Identifikimit të Infrastrukturës Kritike në Kosovë: https://qkss.org/images/uploads/files/Critsica_infrastructue_2023_1.pdf

Katalogimi në botim – (CIP)

Biblioteka Kombëtare e Kosovës "Pjetër Bogdani"

34:338.49(495.51)(047)

341.176(4)

Limaj, Besnik

Përafrimi i ligjit të Kosovës për infrastrukturën kritike me direktivën e BE-së për qëndrueshmërinë e entiteteve kritike dhe direktivën nis2 të BE-së : studim krahasues / Besnik Limaj. - Prishtinë : QKSS, 2024. - 32 f. ; 24 cm

ISBN 978-9951-842-17-4

Rreth QKSS

E themeluar në prill të vitit 2008, Qendra Kosovare për Studime të Sigurisë (QKSS) është një organizatë e specializuar dhe e pavarur joqeveritare. Qëllimi primar i QKSS është të promovojë demokratizimin e sektorit të sigurisë në Kosovë dhe të përmirësojë punën kërkimore dhe avokuese në lidhje me sigurinë, sundimin e ligjit dhe bashkëpunimin rajonal dhe ndërkombëtar në fushën e sigurisë.

QKSS synon të rrisë efektivitetin e Reformës së Sektorit të Sigurisë duke mbështetur programet e këtij sektori përmes hulumtimeve, eventeve, trajnimeve, avokimit dhe këshillave të drejtpërdrejta për politikë-bërësit.

Avancimi i ideve të reja dhe metodave të shkencave sociale janë gjithashtu vlerat thelbësore të qendrës. Çdo vit, QKSS publikon raporte të shumta, analiza të politikave dhe përmbledhje të politikave për çështjet që kanë të bëjnë me sigurinë. QKSS gjithashtu organizon më shumë se 200 ngjarje publike duke përfshirë konferenca, tryeza dhe debate, ligjërata në Kosovë, ku një pjesë e tyre organizohen në bashkëpunim me partnerë rajonalë dhe ndërkombëtarë.

Një gamë e gjerë aktivitetesh përfshijnë hulumtimin, ngritjen e kapaciteteve, ngritjen e ndërgjegjësimit dhe avokimin. Puna e QKSS-së mbulon një gamë të gjerë temash, duke përfshirë por pa u kufizuar në: reformën dhe zhvillimin e sektorit të sigurisë, identifikimin dhe analizimin e rreziqeve të sigurisë që lidhen me ekstremizmin, radikalizmin dhe krimin e organizuar, politikën e jashtme dhe bashkëpunimi rajonal, dhe vlerësimin e sundimit të ligjit në Kosovë. Këtë vit QKSS shënoi 15 vjetorin e themelimit. Për më tepër detaje rreth QKSS, mund të referoheni tek:

qkss.org
securitybarometer.qkss.org

@KCSSQKSS
#KCSSQKSS

ISBN 978-9951-842-17-4

9 789951 842174